

МИСИЯ ▶

ЗЕЛЕНИ ИНОВАЦИИ :

КОМПАС КЪМ ПРОСПЕРИТЕТ

MOVE.BG

2025

2025, Доклад “Мисия Зелени Иновации: Компас към просперитет - 200 идеи в подкрепа на развитието на зелените иновации в България”.

Издание на **MOVE.BG**.

ЕКИП ПО ИЗГОТВЯНЕ НА ДОКЛАДА

Саша Безуханова

основател на **MOVE.BG**, член на Инвестиционния комитет на Европейския съвет за иновации (EIC) - инициатор на “Мисия Зелени иновации”

Марин Маринов

редактор, **MOVE.BG** - автор на въведението, обобщение на идеите

Русана Куманова

комуникации, **MOVE.BG**

Ана Донева

връзки с партньори, **MOVE.BG**

Ребека Осес

дизайн

Екипите на **MOVE.BG** и **SCION Society** изказват благодарност на всички над 40 български експерти, които участваха в генерирането на идеи в подкрепа на развитието на зелените иновации в България.

За контакти с **MOVE.BG**

Ул. „Сердика“ 20

София 1000

България

E-mail: contact@move.bg

© Фондация “МожеБГ”

► СЪДЪРЖАНИЕ

Компас към просперитет: измерения за устойчиво развитие	4
Зелените иновации и България	7
Спирка ДЕМОКРАЦИЯ	10
Спирка ОБРАЗОВАНИЕ	26
Спирка ИКОНОМИКА	39
Спирка ОБЩИНИ	55
Спирка ФИНАНСИ	71
За “Мисия Зелени иновации”	84
За MOVE.BG	85

► **Компас към просперитет: измерения за устойчиво развитие**

Просперитет означава благополучие, разцвет, напредък¹.

Как си представяме България с процъфтяваща икономика, обществено благополучие и цялостен напредък на държавата?

Каква е възможната посока, която може да ни помогне да постигнем просперитет за държавата и за обществото?

В ситуация на развиващи се паралелни кризи, повишаваща се несигурност и обществени сътресения, които поставят под заплаха демокрацията и нейното функциониране, е необходимо да не забравяме какво искаме като **едно демократично общество и каква е посоката към обществен просперитет.**

Означава ли просперитет за нас:

- да живеем в градове и села с чист въздух
- да имаме достатъчно паркове и градини, където да играят децата ни
- да имаме съхранени гори и планини, в които да се разхождаме и да си отпочиваме сред красотата на природата
- да консумираме чисти храни
- да имаме съхранени реки и достатъчно и чиста вода
- да имаме по-евтини сметки за ток и парно
- да използваме удобен и бърз обществен транспорт
- да имаме развита и конкурентоспособна икономика на европейско и световно ниво
- да имаме сигурни и добре платени работни места
- да разпознават България като синоним за качествени продукти и услуги

---

¹<https://ibl.bas.bg/>

- България да бъде синоним за обществено благополучие и просперитет

Именно това ни дават зелените иновации.

Те могат да ни помогнат да подобрим **устойчивостта на икономиката и обществото** чрез **повишаване на конкурентоспособността**, да **повишим националната ни сигурност** чрез **опазване на критичните ресурси (вода)**, да **подрим демократичното ни развитие** чрез **обединяване на различните обществени групи** около **целта за обществен просперитет** и да **съхраним природните ресурси за нас и за бъдещите поколения.**

Зелените иновации не са панацея. Те могат да бъдат **първата важна стъпка**, която да **задвижи обществения компас на развитие в посока Просперитет.**

Това е мисията на инициативата на **MOVE.BG “Мисия Зелени Иновации”** и на настоящия **“Компас към просперитет”** - доклад, който представя над 200 идеи, дадени от 43 водещи български експерти, който **MOVE.BG** събра за формулиране на системни решения в полза на развитието на зелените иновации. Със своите идеи допринесоха експерти с доказан опит от сферите на науката, бизнеса, гражданския сектор, медиите, както и представители на политическите партии, и на финансовия сектор.

“Компасът към просперитет” има **пет спирки**, свързани с пет основни направления на развитие на иновациите и зелената трансформация:

- **Спирка Демокрация** - посветена на връзката между състоянието на демокрацията и зеленото развитие
- **Спирка Образование** - посветена на училищното и университетското образование и връзката им със зелените иновации
- **Спирка Икономика** - посветена на позеленяването икономиката и на развитието на зеленото предприемачество
- **Спирка Общини** - посветена на ролята на зелените иновации в развитието на общините
- **Спирка Финанси** - посветена на привличането на бизнеса към съфинансиране на зелената трансформация и на финансирането на зелените стартъпи

На всяка една от тези спирки ще намерите идеи, които, ако бъдат въведени като политики, могат да ни помогнат да задвижим в ускорен темп посоката към просперитета на България.

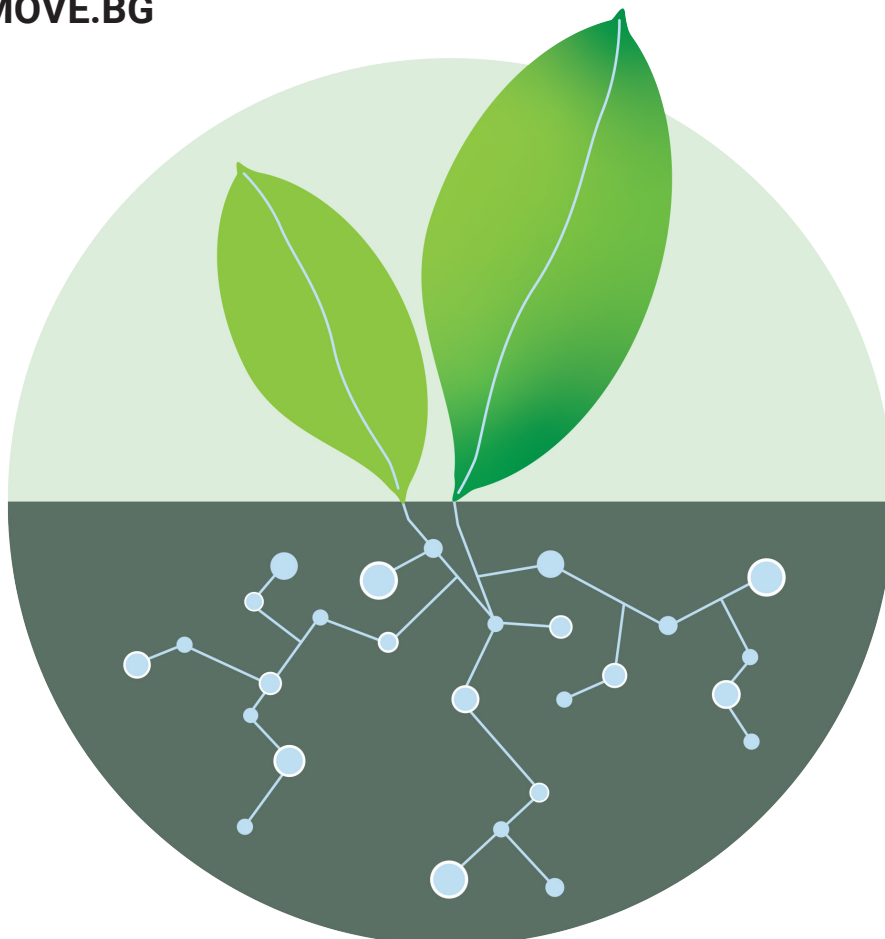
Настоящият Компас прави връзка и с пътната карта с политики на Европейската комисия за следващите пет години “Компас на ЕС за възобновяване на конкурентоспособността и осигуряване на устойчив просперитет” - компасът, **чийто първи стълб са именно иновациите**, препотвърди Европейският зелен пакт (Зелената сделка) като основна дългосрочна програма за развитие на Евросъюза.

Ние в MOVE.BG знаем, че България има потенциала да бъде просперираща държава и място за щастлив и качествен живот на хората.

Затова Компасът на общественото развитие на България трябва да бъде насочен към посока “Просперитет”. Вярваме, че петте спирки на настоящия Компас с техните над 200 идеи могат да помогнат за постигането на тази цел.

Затова нека превърнем идеите в реалност. Заедно.

Екипът на **MOVE.BG**

► Зелените иновации и България

Зелена иновация или екоинновация е всяка иновация, която създава значителен и осезаем напредък в устойчивото развитие, като довежда до по-малко отражение върху околната среда от човешката дейност, [според](#) определението на Европейската комисия.

Както споменахме, зелените иновации [помагат](#) за [развитието](#) на [държавите](#), за повишаване на [благосъстоянието](#) на хората и за [опазването на природата](#) по най-различни начини: повишават конкурентоспособността на [икономиката](#), привличат инвестиции, създават нови работни места, подпомагат [икономическото развитие](#), опазват околната среда, помагат ни да живеем в населени места с чист въздух, съхранена природа, евтина и чиста енергия, опазени гори и планини, съхранени реки....

Къде се намира България?

България продължава да изпитва редица затруднения в развитието на иновативния потенциал.

България е на предпоследно място в индекса на ЕК за развитие на иновативния потенциал на Евросъюза ("[Сравнителен доклад за европейските иновации 2024](#)" - EU Innovation Scoreboard). Подобряването на индикаторите в България е под средните нива в ЕС. Страната ни е в категорията на най-слабо развитите новатори (Emerging Innovators), но изостава със 70% спрямо първите три държави в тази група - Хърватия, Полша и Словакия. Изоставането спрямо най-престижната група, на държавите иновативни лидери (Innovative Leaders), в която влизат Дания, Швеция, Финландия и Холандия, е със 125%.

Сред основните [предизвикателства](#), които възпрепятстват развитието на иновативния потенциал на България, са слабото развитие на екологични/зелени иновации, ниските нива на развитие на научни изследвания и иновации в бизнеса, ниските нива на въвеждане на иновации (иновативни продукти и иновативни процеси) от малките и средни предприятия и слабото сътрудничество между МСП-тата по отношение на развитието на иновации.

Също така, България е на последно място в индекса за екоинновации

на ЕС ([Eco-Innovation Index 2024](#)), който измерва както навлизането на екоиновациите в бизнеса, обществото и държавната администрация, така и тяхното развитие и подкрепа на научно, бизнес и правителствено ниво. И през 2014 година, когато е проведено първото издание на индекса, и през 2024 година страната ни продължава да е заема това място. Въпреки отбелязания сериозен напредък, той не е достатъчен за подобряване на представянето спрямо средноевропейските нива.

Сред най-проблемните зони за [страната](#) ни са ниските нива на правителствените разходи и политики за стимулиране на научните изследвания и иновациите в областта на зелените технологии, ниският брой на патентите за екоиновации и силната ресурсна интензивност на икономиката.

Къде се намира Европа?

Поради значението на иновациите, те заемат важна част от мерките в [публикувания](#) тези година “Компас на ЕС за възобновяване на конкурентоспособността и осигуряване на устойчив просперитет”. Компасът е пътната карта с политики и мерки, които ще ръководят новата Европейска комисия през следващите пет години и които препотвърждават зелената трансформация като основна дългосрочна визия за развитие на ЕС. Компасът се базира на [Доклада](#) на Марио Драги - бившият председател на Европейската централна банка, който беше натоварен със задачата да направи анализ за бъдещето на европейската конкурентоспособност и да предложи решения за нейното гарантиране.

Развитието на иновациите е първият от трите стълба в Доклада на Драги и съответно в Компаса на ЕС. Другите два стълба са: обединяване на мерките за декарбонизация и конкурентоспособност и повишаване на сигурността, включително по отношение на ефектите от климатичната криза.

България има потенциал за развитие на зелени иновации

Данните от първото национално проучване на зелените инициативи [“Зелени решения от България 2024”](#), което проведе **MOVE.BG** в партньорство със **SCION Society**, показват, че у нас се развиват зелени

иновации на световно ниво - 42% от зелените стартапи и от зелените научни проекти и 26% от зелените граждански организации създават иновации на световно ниво. Те обаче срещат редица предизвикателства пред своето развитие, които им пречат да разгърнат потенциала си и да реализират ползите от тези иновации за икономиката, за природата и за обществото.

Затова в края на 2024 година **MOVE.BG** в партньорство със **SCION Society** събра над 20 водещи експерти и заедно с тях [приложихме](#) части на методологията стратегическо прогнозиране (strategic foresight), за да анализираме къде са потенциалите за създаване на зелени иновации в България при четири възможни сценария на обществено развитие през 2050 година. На основата на резултатите, определихме пет ключови области, по които е необходимо да бъдат създадени мерки за подпомагане зелените иновации, така че България да гарантира своя просперитет през 2050 година. Петте области са: връзката между демокрация и зелена трансформация, училищно и университетско образование и връзката им със зелените иновации, позеленяването на икономиката и развитието на зеленото предприемачество, ролята на зелените иновации за развитието на общините, както и темата за финансирането на зелените иновации.

В края на януари 2025 година проведохме събитие тип работа по групи, където за всяка една от петте области събрахме кросдисциплинарна група от експерти за формулиране на системни решения в полза на развитието на зелените иновации:

- **Група ДЕМОКРАЦИЯ** - с модератор **Саша Безуханова**, основател на **MOVE.BG** и съосновател на SCION Society
- **Група ОБРАЗОВАНИЕ** - с модератор **Ренета Богданова**, съосновател на фондация „Сай Хай“, специалист “Методическа подкрепа, иновации, STEAM” в “СофтУни Будител”
- **Група ИКОНОМИКА** - с модератор **доц. д-р Марина Стефанова**, заместник-декан по “Устойчиво развитие, подкрепа и ангажиране” на Стопанския факултет на СУ “Св. Климент Охридски”, изпълнителен директор на ESG Lab и ESG Academy
- **Група ОБЩИНИ** - с модератор **Любо Георгиев**, ръководител на “Екипът на София”
- **Група ФИНАНСИ** - с модератор **Камен Славов**, съосновател на **SCION Society**

► Спирка
ДЕМОКРАЦИЯ

► Спирка ДЕМОКРАЦИЯ

В панела, посветен на демокрацията и зеленото развитие, се включиха следните експерти:

- **Саша Безуханова**, основател на **MOVE.BG** и съосновател на **SCION Society** - модератор на панела
- **Ана Донева**, експерт в **MOVE.BG**
- **Борислав Сандов**, член на Изпълнителния съвет на „Зелено движение“, вицепремиер по климатични политики и министър на околната среда и водите (2021-2022)
- **Боян Захариев**, програмен директор в Институт „Отворено общество-София“
- **Веселин Стойнев** - журналист, политически анализатор в българската секция на „Дойче веле“
- **Елена Дариева**, социолог, основател на агенция „Насока“
- **Николай Денков**, народен представител от ПП-ДБ, министър-председател (2023-2024), министър на образованието и науката (2017;2021-2022)
- **Румяна Бъчварова**, асоцииран старши сътрудник в Центъра за изследване на демокрацията, вицепремиер (2014-2017) и министър на вътрешните работи (2015-2017), началник на кабинета на министър-председателя (2009-2014), народен представител в 42-ро, 43-то и 44-то НС

Експертите участваха в лично качество, а не като представители на институциите или организациите, в които работят към януари 2025 година.

Преди да ви споделим идеите на експертите, нека погледнем към темата на панела и мястото на зеленото развитие в нея.

Зелено развитие и демокрация: защо ги разглеждаме заедно

Няколко месеца преди 30-тата юбилейна среща за климата COP30 в Бразилия водещата икономика в света, Съединените американски щати, се оттегли от Парижкото споразумение за климата и съответно няма да присъства на срещата в Бразилия.

Оттеглянето на САЩ от Парижкото споразумение стана една от водещите новини при встъпването в длъжност на Доналд Тръмп.

Дали, обаче това е най-важната новина във връзка с ангажиментите на държавите, свързани с климата?

През 2025 година ще отбележим 10 години от приемането на Парижкото споразумение за климата. През 2015 година 195 държави и територии подписаха този основополагащ международен документ в борбата с климатичните промени.

Парижкото споразумение има няколко водещи цели, основните от които са **да бъде ограничено глобалното затопляне в рамките на до 2 градуса и да се положат усилия за ограничаване до 1,5 градуса до края на века.** Друга важна цел на протокола е постигането на икономика и общество с нулеви нетни емисии до 2050 година - тоест да произведеме толкова парникови емисии, колкото природата може да погълне и неутрализира по естествен път.

Десет години по-късно, подписалите правителства не изпълняват нито една от тези цели, показва последният [анализ](#) на ООН за климатичните политики на държавите. С настоящите климатични планове на правителствата светът като общност не достига дори на няколко километра от това, което е необходимо, за да спрем глобалното затопляне, което може да "осакати всяка икономика, да унищожи милиарди животи и поминъка във всяка страна", [посочват](#) от ООН.

Това показва, че имаме **демократичен проблем** - десет години след като държавите обещаха да ограничат глобалното затопляне и да постигнат нулеви нетни емисии към 2050 година, за да предпазят хората, природата и икономиката от катастрофата, която климатичните промени биха предизвикали - **те не изпълняват нито един от поетите си ангажименти.**

Несправянето с климатичните промени представлява риск за демократичното развитие.

"Част от последиците от климатичните промени са тясно свързани с демократичната и институционалната стабилност. Глобалното затопляне вероятно ще увеличи вероятността от продоволствена несигурност и може да предизвика икономическа рецесия и финансова нестабилност. То може да задълбочи неравенствата и несправедливостта, създадена от климатичните промени, и да предизвика социални вълнения, конфликти и увеличаване на свързаната с климата миграция. От друга страна, усилията за справяне с глобалното затопляне биха могли да допринесат за укрепване на демокрацията, като вдъхновят създаването

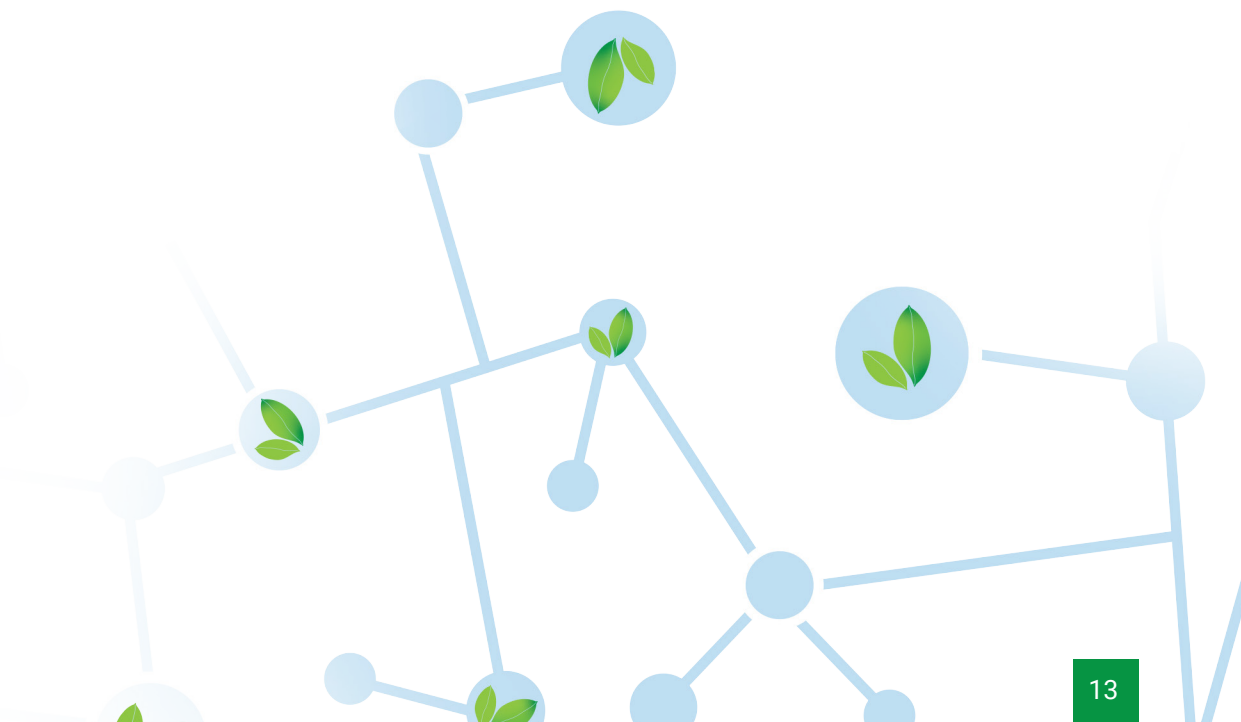
на иновации, социалната мобилизация и сътрудничеството.

Общата картина обаче показва, че последиците от климатичната криза ще имат силно негативно въздействие върху глобалното развитие на свободата и могат да представляват екзистенциален риск за демокрацията,” [посочват](#) от Международния институт за демокрация и подпомагане на изборите.

Правителствата, обаче не само, че не изпълняват дадените обещания, но и позволиха да се развихри [пропаганда](#) против климатичните промени, позволиха страховете да доминират в публичния дневен ред без да бъдат достатъчно адресирани от институциите.

Затова имаме и друг значим демократичен проблем - **отричането на климатичните промени стана отново част от публичния дневен ред, [включително](#) в [социалните мрежи](#) и с помощта на [инфлуенсъри](#).** Кампаниите [против](#) климатичните политики [вървят](#) ръка за ръка с кампаниите против демокрацията като път за развитие на държавите.

“Гласоподавателите в Европа, включително в Обединеното кралство, са бомбардирани с дезинформация за промените в климата в момент, когато политиките се борят да приложат нужните политики, необходими за ускоряване на климатичните действия и смекчаване на разрушаващите последици от климатичните промени върху живота и препитанието на избирателите. Като умишлено изопачават истината и разпространяват дезинформация за изменението на климата, Reform UK (партията на Найджъл Фараж - б.а.) и техните колеги в останалата част на Европа се опитват да подкопаят демокрацията и общественото доверие,” се посочва в [анализ](#) в блога на London School of Economics.

Мнението на експертите

Какво се случва с демокрацията и зеленото развитие в България?

В следващите редове ви представяме резюме на мнението на експертите в панела, посветен на демокрацията и зеленото развитие: участниците обсъдиха проблемите пред развитието на българската демокрация, които възпрепятстват провеждането на успешна зелена трансформация и развитието на зелените иновации, както и дадоха идеи за подобряване на управленските механизми и политики с цел реализиране на възможностите, които климатичните и зелени политики носят, както обсъдиха как на управленско ниво да бъдат подпомогнато развитието на зелените иновации.

Представените идеи са категоризирани и обобщени от екипа на **MOVE.BG** и не претендират за приемане с единодушие от всички участници в панела.

▼ Предизвикателства

Предизвикателства, свързани с липсата на стратегия за развитието на българската демокрация

- Липса на стратегия за развитие на българската демокрация - като общество не знаем какво искаме от демокрацията, не знаем какво искаме да постигнем през демократичното развитие
- Избуяване на популистките движения - превземане на публичното говорене от различни форми на популистки движения, работещи със страховете на хората
- Създаване на суверенитетско течение - поява на редица популистки движения, които настояват България да се самоизолира, включително чрез напускане на ЕС и НАТО. Постоянно се насаждат напрежение и страх, че се нарушава “националният суверенитет”
- Маргинализиране на гражданския сектор - създаване на наратив срещу НПО сектора и опит да бъде изтласкан от обществения живот
- Наличие на силен феодализъм - загуба на икономическата свобода, загуба на надеждата за просперитет, загуба на доверието в институциите и във функционирането на демокрацията
- Неработещи институции - липса на контрол между отделните власти, липса на професионална администрация, служителите в институциите се страхуват от уволнение и спират да работят при политическа несигурност. Пример е провалът на Националния план за възстановяване и устойчивост и загубените средства и възможности за развитие на различните сектори и региони
- Доминиране на политическа комуникация, насочена към страховете - широко разпространена практика страхът да бъде водещ в политическата комуникация. Страхът като категория е нестабилен и затова постоянно се злоупотребява с него. Появяват се нови “страхове”, стари се “възкресяват”, настоящи страхове се хиперболизират. Липсва достатъчно силна ответна реакция срещу използването на страховете
- Липса на доверие в институциите - обществото не вярва на

информацията, предоставена му от институциите, поради натрупано разочарование и излъгани надежди

- Отказ от използване на научната експертиза при вземането на управленски решения - наблюдава се тенденция да се вземат решения без да се разполага с информация и без да бъде поискана експертна оценка
- Представяне на лъжата като другата гледна точка - налагане на теорията, че лъжата, пропагандата и дезинформацията са другата гледна точка и трябва да бъдат "защитени" като част от свободата на словото в едно демократично общество. Има ли друга гледна точка спрямо истината - въпрос, на който трябва да си отговорим като общество, включително на ниво политическа класа и държавни институции
- Целенасочено налагане на конспиративни теории - налагане на мнението, че зад всеки един проблем или решение стоят тайни сили и всичко е предварително решено, което подкопава вярата на хората в демокрацията и нейните принципи

Предизвикателства, свързани с подменения разговор за зеленото развитие

- Загубен диалог с гражданите - представителите на държавните институции не разясняват необходимостта от климатичните политики на гражданите
- Формализиран разговор от експерти и политици - не се говори на хората като на граждани, които не са експерти по климатичните промени, вместо това предоставяната информация по темата е сложна, обемна и неразбираема, което позволява да се развиват успешно недоверие, пропаганда и дезинформация. Не се осъзнава, че гражданите, които не са експерти по климат, нямат достатъчно време между работни и семейни ангажименти, което да отделят за постоянно запознаване с обемна и сложна информация, като тази за климатичните промени и климатичните политики
- Неосъзнаване на връзката между климатичните бедствия и замърсяващите технологии, включително горенето на въглища и дизеловите автомобили - дори в регионите със замърсен въздух се

наблюдава отричане на връзката между мръсния въздух и горенето на въглища

- Липса на разговор как зеленият преход помага на най-бедните - най-уязвимите групи не са включени като целева група, на която да бъдат обяснени необходимостта от климатичните политики и възможностите, които те предоставят
- Развита пропагандна машина срещу климатичните политики - много добре функционираща пропагандна машина срещу климатичните политики. Поради това разговорът за необходимостта от климатични политики и за възможностите, които зеленото развитие носи, е иззет от създадени целенасочено страхове, водени от политически и/или икономически интереси
- Изградена комуникация на основата на страховете от противниците на климатичните политики - постоянно внушаване на страхове, водещите от които са страхът, че светът, в който живеем, може да се промени ужасно много, както и страхът, че ще изчезне евтиният ток, който на практика не е евтин
- Поява на нова пропагандна теза, свързана с ресурсите: “необходимо е да използваме максимално бързо всички природни ресурси, за да не ги изгубим” - тезата е обратна на научните доказателства за необходимостта да намалим употребата на природните ресурси, за да ги съхраним
- Липса на единен център, който да противодействат на пропагандата и климатичната дезинформация
- Липса на данни за пропагандната машина срещу зеленото развитие и липса на действия на държавните институции - институциите не разследват пропагандата, която подкопава основни политики на държавата, каквито са климатичните цели и задачи. Пропагандата е реална и сериозна заплаха за националната сигурност на България
- Подценяване на автентично зелената индустрия и нейните възможности - политически партии и държавни институции не осъзнават значението и възможностите на зелената икономика
- Недостатъчна подготовка на журналистите по темите, свързани с климатичните политики - поради малките екипи в медиите липсва ресорна специализация на журналистите, включително по важни теми

като климатичните промени. Част от журналистите не са достатъчно добре подготвени по климатичните теми и затова не могат да противодействат на лъжи, изречени в ефир. Наблюдава се тенденция да се канят гости без експертиза по сериозни теми, свързани със зеленото развитие, вместо да се канят експертите с познания - пример е водната криза и отразяването от медиите, включително разговорите в публицистични предавания с хора от типа "експерти по всичко", но с видима липса на познания по темата за управлението на водните ресурси

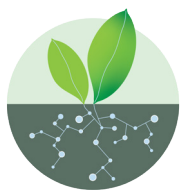
Предизвикателства, свързани с липсата на темата за зелените иновации в политическия дневен ред

- Незапознатост със значението на зелените иновации - не се разбира ролята на зелените иновации за икономиката и за обществото
- Липса на политики за развитие на зелена икономика - липсват политики на централно и на местно ниво за развитие на зелена икономика в България
- Липса на специален зелен фонд за подкрепа на млади предприемачи с иновативни идеи, подпомагащи зеления преход - в рамките на Фонда на фондовете няма предвиден специален фонд за подкрепа на зелени иновации. Липсата на специализирани фондове възпрепятства привличането на частен капитал. Поради тези проблеми зеленото предприемачество липсва от публичния дневен ред и не е привлекателна област за развитие
- Неефективност в работата на Фонда на фондовете - политизиране на институцията, силна зависимост на работата ѝ от политическата ситуация в страната
- Липса на специален фокус върху зелените иновации в Българската банка за развитие - държавата не използва ББР като инструмент за подкрепа за развитие на зелени иновации, както правят други европейски страни с държавните банки за развитие (Германия, Испания, Италия, Нидерландия)
- Незапознатост с европейските програми за подкрепа за развитие на иновации - липса на информация за възможностите за кандидатстване, както и на опит при предприемачите в подготвянето на документите, в резултат на което българските новатори рядко кандидатстват за

големите програми на Европейската комисия (като програмите на Европейския съвет за иновациите, Европейския институт за иновации и технологии, програма LIFE)

▼ Компас на решенията

Идеите на експертите, свързани с подобряване на демократичните механизми за изпълнение на климатичните политики

- Създаване на единен Национален съвет за зелено развитие, който да противодейства на климатичната дезинформация и да възстанови доверието в науката за климата - структурата да бъде независима и да обединява учени, представители на гражданския сектор, на бизнеса и на държавата (централно правителство и местни власти). Може да бъде структуриран към Министерския съвет и да бъде законово регламентиран, вместо чрез постановление на МС, за да се гарантира независимост и дългосрочност и да не се повтори неефективността на Консултативния съвет за Европейската зелена сделка (КСЕЗС)
- Извършване на проучване за страховете на хората, свързани със зеленото развитие - необходими са данни, които да покажат какви са притесненията на хората, за да могат да бъдат адресирани правилно. Проучването да бъде извършено от горепосочения съвет
- Провеждане на разяснителна кампания за причините за климатичните промени - Националният съвет за зелено развитие да изработи и проведе разяснителна кампания за причините за климатичните промени, тъй като пропагандата подкопа доверието в научните данни и доведе до поява на най-различни конспиративни теории, включително отричане на климатичните промени и на ролята на човешката дейност. Затова е необходимо отново по лесен и разбираем начин да бъдат обяснени причините за промените в климата. В изработването на кампанията да бъдат включени представители на Министерството на околната среда и водите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на енергетиката, Министерството на иновациите и растежа, Министерството на икономиката и индустрията, Министерството на земеделието и храните, Министерството на здравеопазването, Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ), учени, представители на гражданския сектор и експерти по комуникация и дигитално представяне на информация (digital storytelling)
- Представяне по разбираем начин на връзката между климатичните промени и замърсяващите технологии, включително горенето на

въглища - да бъде задължителна част от гореспоменатата кампания

- Провеждане на разяснителна кампания за възможностите, които зеленото развитие създава - Националният съвет за зелено развитие да изработи и проведе тази разяснителна кампания. В нея да бъдат заложени мерки за комуникиране на различните възможности спрямо различните целеви групи: по-чист въздух и среда за порастване на децата; по-здрави хора и по-малко разходи за здравеопазване; повече икономически възможности, включително по-високи заплати и повишаване на конкурентоспособността. В изработването на кампанията да бъдат включени представители на МОСВ, МРРБ, МЕ, МИР, МИИ МЗХ, МЗ, НСОРБ, учени, представители на гражданския сектор и експерти по комуникация и дигитално представяне на информация (digital storytelling)
- Замяна на термините “климатични политики, зелено развитие и зелена трансформация” - използване на нов и включващ всички обществени групи термин, който не е натоварен с негативни конотации и пропагандни клишета
- Създаване на механизъм за постоянно запознаване на обществото с климатичните промени и техните ефекти в България - механизмът да бъде регламентиран законодателно. Чрез него да бъде представяна информация редовно, честно, откровено и разбираемо. Да бъде предоставяна информация как климатичната криза засяга отделните сектори и региони и какви мерки вземат институциите за справяне с предизвикателствата
- Създаване на механизъм за постоянно запознаване на обществото с данни как зеленото развитие подобрява средата за живот - механизмът да бъде регламентиран законодателно. Чрез него да бъде задължени отговорните институции по прилагане на климатичните политики да предоставят информация как климатичните мерки подобряват средата за живот и да извършват разяснителни кампании с тези данни. Например как са подобрява качеството на въздуха или на водите
- Разширяване на институционалната комуникация за климатичните промени и зеленото развитие към различните групи в обществото - комуникацията на държавните институции да бъде разширена към младите, пенсионерите, хората от малките населени места
- Организиране на срещи с работниците от мините и от други засегнати сектори - срещите да бъдат организирани от ресорните министерства

и от общините. Необходимо е хората да бъдат чути и изслушани, а не да бъдат нападани заради страховете си. Необходимо е да им бъде разказано разбираемо и очи в очи за новите възможности, които зеленото развитие предоставя. На тези разговори да участват експерти по климатични промени, които да предоставят необходимите данни; експерти по комуникация, които да разказват разбираемо данните и необходимостта от прилагане на климатични политики; да участват и представители на институциите, които да гарантират, че държавата няма да изостави хората и да споделят какви мерки планират в тяхна подкрепа

- Въвеждане на механизъм за гарантирано участие на гражданите в приемането и контрола по изпълнението на климатичните политики - механизмът да бъде регламентиран законодателно. Чрез него да се стимулира участието на гражданите от различните обществени групи и от различните части на страната. Механизмът може да включва провеждане на климатични асамблеи по общини, организиране на публични обсъждания и отчети с участието на гражданите. Да бъде гарантирано участието на граждани с различни възгледи - необходимо е да бъдат изслушани притесненията им с емпатия и разбиране
- Създаване на механизъм за координация между учени и представители на гражданския сектор - учени и представители на гражданския сектор да създадат механизъм за постоянно сътрудничество по темите, свързани със зеленото развитие
- Организиране на срещи с журналисти - да бъдат организирани чрез горепосочения механизъм на сътрудничество между учени и граждански организации. Необходимо е журналистите да се запознаят с експертите по различните направления на зеленото развитие, за да могат да изградят доверие към тях
- Организиране на обучения за журналисти - климатичните промени са сложно и всеобхватно предизвикателство и затова е необходимо да бъдат проведени обучения за журналисти по основни направления на климатичните политики. Обученията да бъдат организирани от учени, граждански организации и съсловни организации (АЕЖ-България)

Идеите на експертите, свързани с прилагането на институционални мерки в подкрепа на развитието на зелените иновации

- Създаване на Национален съвет за развитие на зелени иновации - да бъде структуриран към МИР и да бъде регламентиран законодателно. Да обединява представители на бизнеса, науката, гражданския сектор, общините и представители на всички министерства и държавни агенции с правомощия по темата (по този начин ще бъде въведен хоризонтален подход към темата на ниво централно правителство). Съветът да подпомага изпълнението на климатичните цели през развитието на зелените иновации и да разяснява на гражданите и на бизнеса значението на зелените иновации
- Извършване на анализ за потенциалите на България за развитие на зелени иновации и създаване на стратегия на основана на анализа - да бъдат изработени от горепосочения Съвет за развитие на зелените иновации
- Координиране на усилията между Българската академия на науките и университетите - да обединят усилия за развитие на зелени иновации по набелязаните в горепосочената стратегия приоритетни за България области. Координацията да бъде извършена със съдействието на МИР
- Създаване на кампания за позициониране на България през зелените иновации - да бъде организирана от МИР
- Подпомагане на участието на българските компании в световни мрежи за развитие на зелени иновации - да бъде създаден механизъм в МИР за изпълнението на тази задача
- Създаване на общински съвети за развитие на зелени иновации - да обединяват представители на бизнеса, науката, гражданския сектор и общините. Създаването на тези съвети да бъде подпомогнато от МИР и НСОРБ
- Провеждане на реформа във Фонда на фондовете - въвеждане на механизъм за гарантиране на независимостта на структурата
- Създаване на Фонд за развитие на зелени иновации в рамките на Фонда на фондовете

- Създаване на специален фокус зелени иновации в ББР
- Създаване на програма за обучение за кандидатстване по европейските програми за иновации - програмата да бъде създадена в рамките на МИР и да бъде постоянно действаща с поне две обучителни сесии на година, провеждани в областните центрове или онлайн
- Създаване на фокус развитие на зелени иновации в рамките на Националния доверителен фонд
- Създаване на пазар за плащане на емисии чрез развитие на зелени иновации - да бъде лансирана от България подобна идея на ниво Европейски съюз
- Създаване на пакет от политики за позеленяване на традиционната икономика - като част от политиките задължително да бъде предвидено организирането на срещи с бизнеса за разясняване на ползите, които ще носят тези политики за повишаване на конкурентоспособността
- Създаване на механизъм за постоянна връзка между науката и бизнеса - МИР да координира създаването на този механизъм. Чрез него бизнес и наука да се срещат и да разговарят по темите за климатичните промени и зелените иновации
- Създаване на програма за допълнителна квалификация, посветена на ролята на зелените иновации - програмата да бъде обща инициатива на МИР, общините и бизнеса. Чрез нея да бъдат обучени хората за значението на иновациите и как да се справят с тях в работния процес и в ежедневието си
- Въвеждане на интегрален подход по отношение на климатичните политики и зелените иновации в университетското образование - да бъде изучавана връзката на климатичните промени и на зеленото развитие със съответната специалност, по която са записани студентите
- Създаване на национална стратегия и на пътна карта към нея за развитие на акселераторски програми за зелени иновации в университетите - включително подпомагане на създаването на spin-off компании при защитени права на младите предприемачи. Осигуряване на държавно и/или общинско финансиране за реализиране на идеите

- Създаване на университетска програма за мениджмънт на зелените иновации - да се въведе обучение за управление на процеса по създаване и развитие на зелени иновации
- Създаване на съвместни магистърски програми с европейски университети по темите, свързани с климатичните промени и зелените иновации

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в панела. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

The image features an abstract graphic composed of several interconnected lines and dots. A prominent green line starts at the top left, moves right, then down, then right again, and finally down. A blue line follows a similar path but is slightly offset. A grey line starts at the bottom left, moves right, then up, then right, then up, and finally right. The lines intersect at various points, some of which are marked with small circles. The overall composition is clean and modern, with a focus on geometric shapes and color contrast.

► Слупка
ОБРАЗОВАНИЕ

► Спирка ОБРАЗОВАНИЕ

В панела, посветен на образованието и зеленото развитие, се включиха следните експерти:

- **Ренета Богданова**, съосновател на фондация „Сай Хай“, специалист „Методическа подкрепа, иновации, STEAM“ в „СофтУни Будител“ - модератор на панела
- **Антон Бъчваров**, директор „Продажби и стратегия“ на neuroVIZR Bulgaria, ръководител екип „Партньорства“ в Уча.се (2015-2022)
- **Ивайло Бонев**, основател на „Технократи“
- **Иван Господинов**, председател на „Образование без раници“, „Кан Академия България“
- **Ивелина Атанасова**, директор “Устойчиво развитие, корпоративна стратегия и комуникации”, Rezolv Energy (2023-сега); бизнес развитие и финанси, Brown Forman (2012-2023); различни финансови и стратегически роли, Accenture, CEZ BG, All data Processing (2004-2012)
- **проф. д-р инж. Ирина Рибарова**, преподавател в Университета по архитектура, строителство и геодезия (УАСГ)
- **д-р Лилия Еленкова**, преподавател в катедра “Публична администрация” на СУ “Св. Климент Охридски” и в катедра “Индустиален бизнес” на УНСС. Автор на книга “Развитие на младежката политика в България след 1989 г.”
- **Мита Георгиева**, научен консултант програми и обучения в JA Bulgaria, общински съветник в Столичния общински съвет (2007-2011; 2011-2015; 2015-2019), дългогодишен преподавател в Националната финансово-стопанска гимназия в София
- **доц.д-р Хюсеин Йеменджиев**, преподавател в Бургаски държавен университет, основател на стартапа „ENOVA H2O“

Експертите участваха в лично качество, а не като представители на институциите или организациите, в които работят към януари 2025 година.

Преди да ви споделим идеите на експертите, нека погледнем към темата на панела и мястото на зеленото развитие в нея.

Зелено развитие и образование: защо ги разглеждаме заедно

Зеленото образование е ученето, насочено към екологичния преход и устойчивото развитие, според [препоръка](#) на Съвета на Европейския съюз. Зеленото образование подпомага учащите от всички възрасти в придобиването на необходимите знания и умения за по-устойчив живот в среда на все по-силно проявяващи се проявления на климатичните промени.

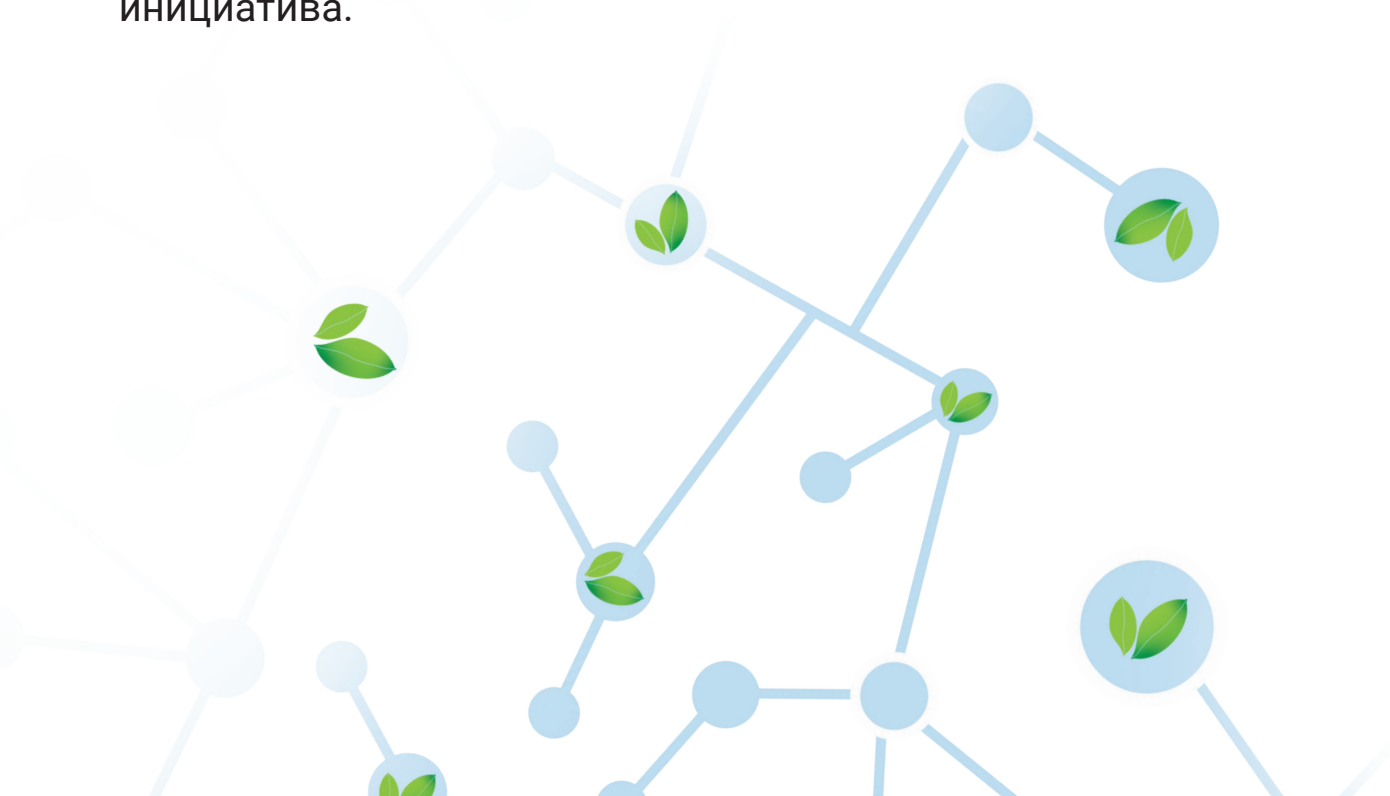
Основните препоръки в документа са свързани с:

- приоритизиране на екологичния преход и устойчивото развитие в политиките и програмите за образование и обучение;
- предоставяне на възможност на всички учащи да научат повече за климатичната криза и устойчивостта както в рамките на формалното, така и на неформалното образование (например извънкласни дейности и работа с младежи);
- мобилизиране на национални средства и средства на ЕС за инвестиране в екологично и устойчиво оборудване, ресурси и инфраструктура;
- подпомагане на преподавателите да развиват знанията и уменията си да преподават в областта на климатичната криза и устойчивостта;
- създаване на благоприятна учебна среда за устойчивост, която обхваща всички дейности и операции на образователната институция и дава възможност за преподаване и учене, което е практическо, интердисциплинарно и свързано с местните проблеми;
- активно включване на студенти и персонал, местни власти, младежки организации и научноизследователската и иновационната общност в обучението по устойчивост;
- подкрепа за програми, които насърчават иновациите и предприемачеството в областта на устойчивостта;
- укрепване на институциите за висше образование и професионално образование и обучение (ПОО) с цел създаване или укрепване на центрове за устойчивост, които да засилят иновациите и предприемачеството, насочени към екологичния преход и устойчивото развитие, кръговата икономика и биологичното разнообразие.

През 2022 година Съвместният изследователски център на Европейския съюз (JRC) изработи [GreenComp](#) - европейска рамка за компетентностите в областта на устойчивостта. GreenComp включва 12 компетентности в областта на устойчивостта, разделени в 4 основни направления. Компетентностите могат да бъдат използвани при създаване на образователни програми на равнището на общото, професионалното и висшето образование и ученето за възрастни. GreenComp е насочен към създателите на политики, образователните институции, организациите за обучение и квалификация на учители и преподаватели, органите за оценяване и сертифициране, работодателите и научните организации.

Четири области на компетентност включват по три основни умения за всяка област. Накратко те са:

- 1. Въплъщаване на ценностите за устойчивост** - тази област включва следните умения: оценяване на устойчивостта, подкрепа на справедливостта, популяризиране на природата;
- 2. Обхващане на комплексността на устойчивостта** - системно мислене, критично мислене, формулиране на проблема;
- 3. Визуализиране на устойчиво бъдеще** - грамотност за бъдещето, приспособимост (да управлява предизвикателства в сложни ситуации), изследователско мислене;
- 4. Действия за устойчивост - политическа активност** (ориентираме в политическите процеси), колективни действия, индивидуална инициатива.

Къде се намира България?

В [анализа](#) за България, който е част от годишния Образователен мониторинг на Европейската комисия ([Education and Training 2024](#)), се дават следните констатации:

“Проучванията показват, че може да се постигнат по-добри възможности учениците и учителите да научат за устойчивостта. В рамките на Международното изследване на гражданското образование (ICCS) от 2022 г. 31,8 % от анкетираните български училища съобщават, че предлагат на всички или почти всички свои ученици от 8 клас възможности да участват в дейности, свързани с устойчивостта на околната среда (IEA, 2023 г.). Средният процент за 17-те обхванати от изследването държави от ЕС е 48 %.

Изследването показва още, че българските ученици имат едно от най-ниските нива на знания за устойчивото развитие сред 17-те обхванати държави, като резултатът им е значително под средния за ЕС. От тези данни става ясно, че са необходими усилия за преодоляване на разминаването между политиките и практиката и за осигуряване на подход към устойчивостта, обхващащ цялото училище.”

Един от основните проблеми пред образователната система в ЕС и в България е разминаването между думи и действия по отношение на зеленото образование - у нас 75% от учениците са съгласни, че трябва да живеем по-екологично, но едва малко над 20% прилагат по-екологични практики в ежедневието си. Осреднените данни на двата показателя на ниво ЕС са съответно 80% и 30%.

Нерешените предизвикателства в училищното образование естествено се отразяват върху университетското образование и развитието на науката. **Липсата на кадри е един от основните проблеми пред българската наука от години.** Първото изследване на зелените инициативи от сферите на предприемачеството, науката и НПО сектора, което проведе **MOVE.BG** през 2024 година, [открои](#) липсата на кадри като основен проблем пред зелените научни проекти и пред тяхното развитие, включително за осъществяване на научен трансфер - липсата кадри е посочен като проблем от 40% от всички участници от науката в изследването “Зелени решения от България 2024”.

Липсата на мотивация сред студентите да продължат да се занимават с наука след като завършат университетското си образование довежда до остра липса на кадри в редица ключови сектори, свързани с

устойчивото развитие и зелената трансформация. Недостатъчният брой на хидроинженери, станал популярен в [медните](#) покрай ситуацията с язовирите в страната, е само един от примерите.

Данните [показват](#), че през академичната 2023-2024 година броят на записаните студенти е с 13% по-нисък в сравнение с нивата от преди пет години, като при бакалавърските програми се наблюдава най-голям спад при рибарството с 57% и архитектурата и строителството с 43%, но при тези специалности все още има наличие на необходимите кадри за пазара на труда от предходни години. **По-сериозен е проблемът с програмите, свързани с околна среда и с инженерните науки**, при които, както преди пет години, така и сега, броят на записаните студенти продължава да е по-нисък от нуждите на пазара на труда. При двете специалности спадът на записаните е с 26% и с 13%.

Една от добрите новини е участието на български университети в европейски алианси за сътрудничество през инициативата на Еврокомисията "[Европейски университети](#)". В момента в различни алианси [участват](#) 13 български университета от [общо](#) 51 висши учебни заведения в страната. Данните от [проучване](#) на резултатите от инициативата "Европейски университети" показват, че включването на висше учебно заведение в европейски алианси значително подобрява развиването на зелени умения - според 84% от анкетираните участници в проучването.

Мнението на експертите

Какво се случва с образованието и зеленото развитие в България?

В следващите редове ви представяме резюме на мнението на експертите в панела, посветен на образованието - училищно, университетско и неформално, и на зеленото развитие.

Представените идеи са категоризирани и обобщени от екипа на **MOVE.BG** и не претендират за приемане с единодушие от всички участници в панела.

▼ Предизвикателства

Предизвикателства в училищното образование

- Липса на умения за практическо приложение на наученото
- Липса на умения за анализ на проблемите и решенията в перспектива
- Проблем с авторитета на училището и на учителя
- Липса на програма за мотивация на учениците да бъдат част от обществените процеси на положителна промяна
- Недостатъчна мотивация за създаване на общност около училищата
- Недостатъчно или никакво включване на зелените иновации в учебния процес
- Ниски нива на функционална грамотност при учениците
- “Ножица” в постиженията на училищата - там, където родителите имат възможност да компенсират дефицитите посредством допълнителни занимания и частни уроци, децата се справят добре. На местата, където това не е възможно, училищата имат ниски резултати
- Липса на адекватна програма, която да диференцира нуждите на учениците и да дава възможност за наваксване на пропуски и преодоляване на дефицити на отделните ученици, както и за развиване на таланти и силни страни;

Предизвикателства в университетското образование

- Програмите за подготовка на учители не са селективни - всеки кандидат започва обучение и в общия случай се и дипломира
- Липса на връзка и надграждане по веригата на развитие ученик-

студент-професионално развитие

- Липса на достатъчно кадри по ключови направления на прилагане на климатичните политики
- Катастрофален недостиг на инженери, в резултат на липса на национална политика за стратегически професии
- Липса на държавна политика, чрез която важни за зеленото развитие на страната специалности да бъдат направени атрактивни за професионална реализация на младите хора
- Липса на мотивация за продължаване на професионалното развитие в науката
- Липса на ефективна система за броя на университетите и тяхното разпределение из страната
- Липса на национален механизъм за партньорство между бизнеса и университетите

▼ Компас на решенията

Идеите на експертите за училищното образование

- Въвеждане на принципа на интердисциплинарността и холистичния подход в училищното образование - да се показва връзката между отделните теми
- Създаване на програма за обучение на учителите за ролята на холистичния подход в образованието и за начините за неговото прилагане
- Създаване на програма за повишаване на функционалната грамотност на учениците
- Създаване на програма за практическо приложение на наученото
Провеждане на разяснителна кампания след родителите за ролята на училището и на учителя
- Създаване на механизъм за включване на родителите към училищния процес и разясняване на целите на образователния процес още преди децата им да станат ученици
- Създаване на механизъм за включване на родителите в училищния процес до 10-годишна възраст на децата
- Създаване на механизъм за подобряване на комуникацията и доверието по веригата учител-родител-ученик
- Създаване на програма за обучение на учениците как да анализират проблемите и решенията в перспектива
- Създаване на механизъм за овластяване на учениците и обучение за поемането на отговорност - учениците да бъдат отговорни за реализирането на част от проектите в училище
- Създаване на програма, посветена на значението на устойчивия начин на живот и на ролята на индивида в опазването на околната среда

- Създаване на интерактивна програма за запознаване на учениците с добрите примери за устойчив начин на живот и опазване на околната среда
- Въвеждане на геймификация в образованието за устойчив начин на живот и опазване на околната среда - включително провеждане на дигитални хакатони по зелени теми
- Моделиране на учебната среда по начин, който помага на учениците да учат от нея
- Създаване на програма за хранване на училищните библиотеки с литература по екологични теми
- Проучване на възможността за сътрудничество с инфлуенсъри и включването им в образователния процес с цел интерактивност и привличане на вниманието на учениците към зеленото развитие
- Създаване на механизъм за сътрудничество между училищата и общините с цел включване на учениците в екологичните проекти на общината
- Включване на учениците в грижата за природата около и в училището
- Създаване на програма за обучение по зелени иновации и кръгова икономика
- Създаване на национална стратегия и на пътна карта към нея за развитие на акселераторски програми за зелени иновации в училищата - с фокус намиране на иновативни решения на предизвикателства, които среща общината, в която се намира училището. Осигуряване на държавно и/или общинско финансиране за реализиране на идеите
- Създаване на неформални екологични клубове, в които да се организират общи дейности, свързани с устойчивия начин на живот и опазването на околната среда
- Създаване на национална програма за обучение и подкрепа за учителите по темите, свързани с климатичните промени и ролята на човешката дейност, въвеждането на устойчиви практики в ежедневието и опазването на околната среда, разясняване на значението на науката и на зелените иновации
- Създаване на система за зелени сертификати за училищата или

рейтинг за прилагането на екологични практики - включително създаване на списък с изисквания, които училищата трябва да изпълнят

- Създаване на каталог с добрите практики в училищата из страната с цел мотивация и споделяне на опит

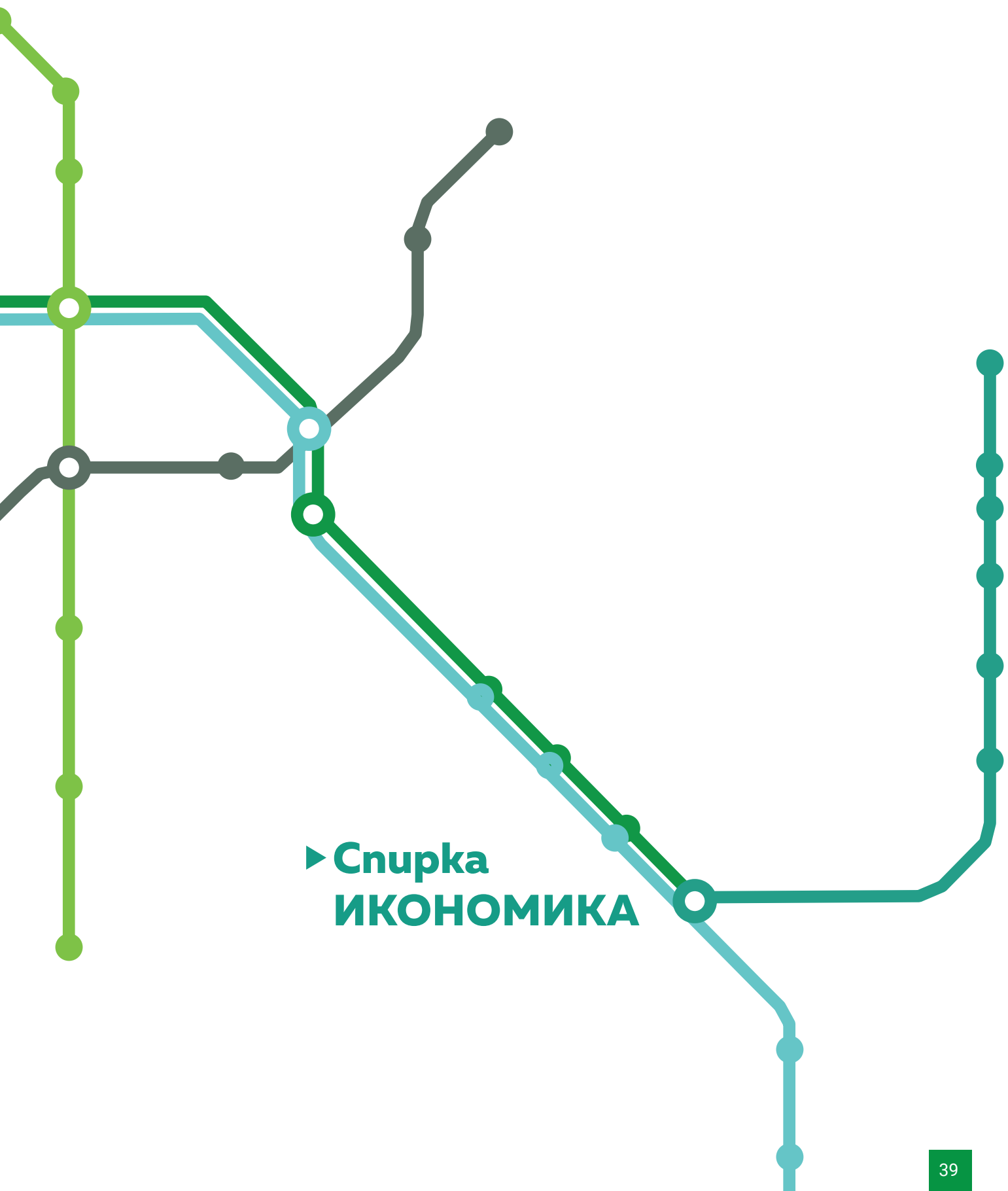
Идеите на експертите за университетското образование

- Извършване на анализ на пазара на труда - да се анализира в кои области, които са ключови за развитието на държавата, има недостиг на кадри
- Създаване на национална стратегия за привличане на младите хора към ключови специалности, свързани с прилагането на климатичните политики и управлението на природните ресурси
- Незабавно прилагане на мерки за повишаване на атрактивността на инженерните специалности
- Създаване на механизъм за привличане на студентите към лабораториите - включително сътрудничество с училища и организиране на посещения на ученици в лабораториите
- Създаване на национална стратегия и на пътна карта към нея за развитие на акселераторски програми за зелени иновации в университетите - включително подпомагане на създаването на spin-off компании при защитени права на младите предприемачи. Осигуряване на държавно и/или общинско финансиране за реализиране на идеите
- Извършване на реформа на университетското образование на основата на анализ на броя и качеството на университетите
- Създаване на национален механизъм за сътрудничество между бизнеса и университетите - прилагане на механизма за създаване проекти за решаване на местни проблеми (в региона на конкретния университет). Отделяне на хорариум за хора от бизнеса
- Създаване на програма за насърчаване на мобилността на студентите

- Създаване на механизъм за участие на студентите в опазването на природата около и в университета/кампуса
- Създаване на механизъм за овластяване на студентите по отношение на прилагането на зелени практики - например чрез организирането на състезания за проекти за облагородяване на средата в университета/кампуса
- Създаване на механизъм за насърчаване на студентските общности - клубове, съвети, неформални групи по интереси
- Създаване на система за зелени сертификати за университетите или рейтинг за прилагането на екологични практики - включително създаване на списък с изисквания, които университетите трябва да изпълнят
- Създаване на система за зелени сертификати за кампусите или рейтинг за прилагането на екологични практики - включително създаване на списък с изисквания, които кампусите трябва да изпълнят
- Популяризиране на добрите зелени практики на университети/студентски общности/кампуси - например чрез YouTube канал. Може да бъде създаден и поддържан от Националното представителство на студентските съвети

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в панела. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

► Спирка
ИКОНОМИКА

► Спирка ИКОНОМИКА

В панела, посветен на икономиката и зеленото развитие, се включиха следните експерти:

- **доц. д-р Марина Стефанова**, заместник-декан по “Устойчиво развитие, подкрепа и ангажиране” на Стопанския факултет на СУ “Св. Климент Охридски”, изпълнителен директор на ESG Lab и ESG Academy - модератор на панела
- **Богдан Богданов**, депутат от ПП-ДБ, министър на икономиката и индустрията (2023-2024), изпълнителен директор на Българската агенция за инвестиции (2022-2023)
- **Гергана Съзлайкова**, консултант, “Нови пазари и стратегически партньорства”, Rezolv Energy (2024-сега); заместник-директор, Economic Fundamentals Initiative (2019-сега); бизнес развитие и партньорства, Video Recruit (2012-2018); консултант в различни сектори, AT Kearney (2007-2012)
- **Мария Александрова**, ръководител на проектите за иновации и устойчивост в стартъпа Nasekomo
- **Марин Маринов**, експерт в MOVE.BG
- **Надя Христова**, експерт по икономика и финанси, заместник-министър на иновациите и растежа (2022)

Експертите участваха в лично качество, а не като представители на институциите или организациите, в които работят към януари 2025 година.

Преди да ви споделим идеите на експертите, нека погледнем към темата на панела и мястото на зеленото развитие в нея.

Зелено развитие и икономика: защо ги разглеждаме заедно

Както споменахме във Въведението на този Доклад, зелените иновации имат ключова роля за постигането на целите на [трите стълба](#) от Доклада на Марио Драги и “Компаса на ЕС за възобновяване на конкурентоспособността и осигуряване на устойчив просперитет”: преодоляването на изоставането в областта на иновациите, обединяване на мерките за декарбонизация и конкурентоспособност и повишаване на сигурността, включително по отношение на ефектите от климатичната криза. Затова нека си разясним в няколко изречения какво представляват зелените иновации.

Зелени иновации: значение

Зелена иновация или екоиновация е всяка иновация, която създава значителен и осезаем напредък в устойчивото развитие, като довежда до по-малко отражение върху околната среда от човешката дейност, според определението на Европейската комисия.

“Необходимо е ускоряване на напредъка при екоиновациите, така че да се увеличи производителността на ресурсите, тяхното ефективно използване и конкурентоспособността, както и в услуга на околната среда. Все повече сериозни екологични предизвикателства и ресурсни ограничения доведоха до нарастващо търсене в световен мащаб на екологични технологии, продукти и услуги и обусловиха появата на екологични производства,” посочват) от ЕК в Съобщение относно Плана за действие на ЕС за развитие на екологичните иновации и допълват:

“По-бързото внедряване на пазара и разпространение на екоиновациите ще доведе до подобряване на екологичните показатели и устойчивостта на цялата икономика и едновременно с това ще се осигурят предимства за бизнеса, от гледна точка на рентабилност, и за обществото като цяло.”

Какво се случва у нас?

България е на последно място в индекса за екоиновации на ЕС (Eco-Innovation Index 2024), който измерва както навлизането на екоиновациите в бизнеса, обществото и държавната администрация, така и тяхното развитие и подкрепа на научно, бизнес и правителствено ниво. И през 2014 година, когато е проведено първото издание на индекса, и през 2024 година страната ни продължава да е заема това място. Въпреки отбелязания сериозен напредък, той не е достатъчен за подобряване на представянето спрямо средноевропейските нива. Сред най-проблемните зони за страната ни са ниските нива на правителствените разходи и политики за стимулиране на научните изследвания и иновациите в областта на зелените технологии, ниският брой на патентите за екоиновации и силната ресурсна интензивност на икономиката.

Българската икономика е най-ресурсоемката икономика в ЕС, както и най-енергийно интензивната - 3,5 пъти по-енергийно интензивна от средноевропейската. Това означава, че на стартова позиция продуктите и услугите на българската икономика са минимум 3,5 пъти по-неконкурентоспособни спрямо европейските.

Трите най-големи [източника](#) на парникови емисии в България са енергетиката, преработващата промишленост и транспортът.

Ефективното управление на енергийните ресурси в индустриалния сектор може да доведе до значителни икономии на енергия. Модернизирането на производствените технологии и внедряването на енергийно ефективни машини могат да намалят енергийните разходи и въглеродните емисии. Според [доклад](#) на Европейската агенция за околна среда, подобренията в енергийната ефективност и намаляването на емисиите в индустрията са ключови за постигането на целите на ЕС за намаляване на парниковите газове .

От друга страна, в България едва 5% от всички използвани материали идват от рециклиране и преизползване (вторични потоци) - при средно ниво в Евросъюза от 11,8% и над 30% за лидера Нидерландия. Това [показват](#) най-новите данни на Европейската агенция по околна среда, публикувани през януари 2025. Целта на ЕС е до 2030 да [увеличи](#) двойно дела на рециклирането и преизползването.

Необходими са спешни мерки както за позеленяването на икономиката, така и за развитието на зеленото предприемачество (зелените стартъпи).

Данните от първото национално проучване на зелените инициативи в България "[Зелени решения от България 2024](#)", което проведе **MOVE.BG**, показват, че 42% от зелените стартъпи развиват иновации на световно ниво. Зелените новатори, обаче срещат редица предизвикателства пред развитието си, разкриват резултатите от изследването. Над 40% от стартъпите разполагат със средно 3-ма души служители, което е съществено ограничение за развитие на пълния им потенциал. Също така, почти 70% от зелените стартъпи не си сътрудничат с държавата за развитието на своите проекти. Освен това, над 87% от зелените предприемачи разчитат на българския пазар и изпитват затруднения в достигането до международни пазари.

Мнението на експертите

Какво се случва с икономиката и зеленото развитие в България?

В следващите редове ви представяме резюме на мнението на експертите в панела, посветен на позеленяването на икономиката и развитието на зелените иновации/зеленото предприемачество.

Представените идеи са категоризирани и обобщени от екипа на **MOVE.BG** и не претендират за приемане с единодушие от всички участници в панела.

▼ Предизвикателства

Някои от основните предизвикателства, посочени от участниците

- Липса на колективно мислене и действие - отделните икономически субекти са атомизирани, капсулирани, не се познават по между си. Липсата на колективно мислене и действие възпрепятства разгръщането на икономическия потенциал на страната
- Липса на мотивация и инициативност - наблюдава се повсеместна апатия и незаинтересованост, които демотивират хората, включително в бизнеса да бъдат инициативни
- Нарушен диалог между отделните групи в обществото - липсата на диалог възпрепятства икономическото развитие и прилагането на климатични политики, защото вместо разбиране и чуваемост, се наблюдава изолиране, липса на разговор и липса на сътрудничество
- Българските продукти и услуги не се възприемат като синоним за качество в чужбина
- Липса на национална визия за мястото и ролята на България в Европейския зелен пакт (Зелената сделка) - липса на визия на политическо и бизнес ниво за мястото на България в дългосрочната програма за зелена трансформация и икономически просперитет на Европейския съюз. Това възпрепятства България, включително икономиката, да се възползва от възможностите на европейските политики и да гарантира своята конкурентоспособност в постигането на икономика и общество с нулеви нетни емисии - цел за 2050 година, която остава непроменена и от новата Европейска комисия, и от водещите икономики в ЕС. По този начин България рискува през 2050 година да бъде на опашката на икономическото развитие и дори да отпадне от икономиката на бъдещето
- Липса на взаимодействие между представителите на различните икономически сектори - предизвикателство, което възпрепятства координирането на действията между представителите на българската икономика

- Липса на връзки между представителите на големия бизнес от различните индустрии
- Липса на връзки между големия бизнес и стартъп предприемачите
- Липса на взаимодействие между бизнеса и останалите обществени групи - липсва механизъм за комуникация и опознаване
- Липса на механизъм за изпълнение на политиките - проблем, който засяга всички секторни политики, включително климатичните политики и политиките за зелено развитие
- Липса на механизъм за разписване на общи мерки с бизнеса - държавата не търси бизнеса като партньор при разписване на мерките, а единствено представя готовия резултат и едва впоследствие очаква обратна връзка (през обществено обсъждане). Този модел на взаимодействие не ангажира бизнеса достатъчно, за да може той да припознае политиките като свои, включително тези за зелено развитие
- Незапознатост на бизнеса с функционирането на Европейския съюз - липсват познания за ролята на отделните институции на ЕС, за участието на представителите на държавата в механизмите на вземане на решение в ЕС, в прилагането на европейското законодателство
- Незапознатост на малките и средни предприятия, с ползите които зеленото развитие биха им донесли - МСП-тата са негативно настроени към целите на Европейския зелен пакт поради незапознатост с необходимостта и най-вече с ползите, които зелените политики носят за бизнеса и подобряването на конкурентоспособността на предприятията
- Липсва информация какво означава зелена енергия и декарбонизация на ниво предприятия - бизнесът не иска да се декарбонизира, защото не е запознат с ползите за конкурентоспособността, които този процес носи
- Липса на данни за потенциала на зелените иновации в България - липсват данни къде са потенциалите за развитие на зелени иновации по сектори. Това възпрепятства създаването и провеждането на политики на централно и местно ниво (общини)
- Изчерпан и неефективен модел на традиционните съсловни организации

- Липсва на механизъм на ниво корпорации за прилагане на добрите примери от компаниите майки - при местните подразделения на международни корпорации се наблюдава разлика в зелените политики и тяхното прилагане при централата на компанията майка и българските подразделения, включително прилагане на добрите практики за зелена трансформация

Идеите на експертите, свързани с позеленяването на икономиката с цел подобряване на конкурентоспособността, устойчивостта и жизнеността на българските компании

- Позеленяването на икономиката да бъде основна визия за конкурентоспособност на държавата – тази визия да бъде въведена във всички стратегически документи и цели
- Обвързване на целите за декарбонизация с реалните бизнес ползи/ с целите за повишаване на конкурентоспособността – тази визия да бъде въведена във всички стратегически документи и цели
- Създаване на единен Национален съвет за зелено развитие (обединено общо предложение с подобни идеи от останалите панели на Световното кафене) – да бъде създаден до края на юни 2025 година. Структурата да бъде независима и да обединява учени, представители на гражданския сектор, на бизнеса и на държавата (централно правителство и местни власти). Може да бъде структуриран към Министерския съвет и да бъде законово регламентирана, вместо чрез постановление на МС, за да се гарантира неговата независимост и дългосрочност и да не се повтори неефективността на Консултативния съвет за Европейската зелена сделка (КСЕЗС)
- Създаване на национална визия за зелената трансформация на България и активно участие в Европейския зелен пакт – да бъде създадена до края на септември 2025 година. Да бъде изработена от горепосочения Национален съвет за зелено развитие
- Създаване на стратегия за индустриално развитие и декарбонизация – да бъде създадена до края на декември 2025 година. Да бъде създадена от Националния съвет за зелено развитие
- Въвеждане на общ знаменател между енергийната сигурност и сигурността на държавата/националната сигурност в Стратегията – енергийна сигурност чрез иновации да бъде основен стълб на конкурентоспособност. Средствата за енергийна ефективност да бъдат насочени за изпълнение на конкретни мерки

- Въвеждане на финансови пакети за енергийна сигурност и конкурентоспособност в ББР – да бъдат въведени през есента на 2025 година
- Създаване на общински/регионални Клъстери за енергийна ефективност – да бъдат конструирани до края на септември 2025 година. Да бъдат създадени от Националния съвет за зелено развитие с подкрепата на областните управи и Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ). Да разполагат с достатъчно експерти и с план за действие с конкретни стъпки от 2026 до 2030 година
- Реформиране на подхода към мерките и програмите за зелено развитие – да бъде извършено до края на октомври 2025 година. По-голям акцент да бъде поставен върху изпълнението на проектите и техния ефект, а не толкова на отчетността, която отнема голяма част от времевия и човешкия капацитет. Пакетът от реформи да бъде изработен от Националния съвет за зелено развитие
- Провеждане на разяснителна кампания за възможностите, които зеленото развитие създава – да бъде проведена до края на 2025 година. Националният съвет за зелено развитие да изработи и проведе тази разяснителна кампания. В нея да бъдат заложи мерки за комуникиране на европейските политики и тяхното значение за бизнеса. В изработването на кампанията да бъдат включени представители на Министерството на околната среда и водите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на енергетиката, Министерството на иновациите и растежа, Министерството на икономиката и индустрията, Министерството на земеделието и храните, Министерството на здравеопазването, Министерството на транспорта, Министерството на здравеопазването, НСОБ, учени, представители на гражданския сектор и експерти по комуникация и дигитално представяне на информация (digital storytelling)
- Създаване на пътна карта с мерки за индустриално развитие и декарбонизация от 2026 година до 2050 – да бъде изработена до края на март 2026. Да бъде създадена от Националния съвет за зелено развитие
- Създаване на комуникационни мерки към всяка една група от мерки в Пътната карта

- Създаване на специална част с мерки за ресурсна ефективност в Пътната карта
- Създаване на специална част с мерки за енергийна ефективност в Пътната карта – да се създаде програма за енергийна ефективност на икономиката през иновации с конкретни мерки
- Създаване на специална част с мерки за индустриална симбиоза в Пътната карта
- Създаване на специална част в Пътната карта с мерки за развитие на устойчиво земеделие – да включва мерки за подпомагане на малките и средни земеделски производители
- Създаване на специална част с мерки за оздравяване на държавните компании в Пътната карта – необходимо е държавата да влезе в правомощията си като собственик, да поеме контрол върху управлението и да въведе необходимите реформи, които да осигурят оздравяването на компаниите, включително чрез осигуряване на човешки и финансов ресурс за реформите. След стабилизирането на държавните компании да се обмисли листването им на борсата поединично или в клъстер с цел привличане на частни инвеститори и оттам на професионален мениджмънт. След това тези предприятия да станат част от изпълнението на ключови мерки за зелено развитие
- Създаване на специална част в Пътната карта с мерки за включване на индустриалните паркове в политиките за енергиен преход – при индустриалните паркове съществува проблем с липса на капацитет на енергийната система. Затова е необходимо въвеждане на публично-частни партньорства в тази посока – например изграждане на модерни фотоволтаици в съседните на парковете земи, които да продължават да се използват за земеделие, но да имат възможност да продават енергията на парка по-евтино поради липса на такса за пренос. По този начин ще спечелят и местните производители, и индустриалните паркове, които ще имат спестени чрез ВЕИ средства за други инициативи
- Създаване на специална част в Пътната карта с мерки за развитие публично-частни партньорства за декарбонизация с въведени механизми за защита на обществения интерес и осигуряване на дългосрочност на инвестициите
- Създаване на специална част с мерки за цифровизация в Пътната

карта – необходими са целенасочени мерки за подкрепа на цифровизацията на индустрията: както за запознаване на бизнеса с дигиталните решения, така и с начините за тяхното прилагане

- Въвеждане на механизъм за контрол на изпълнението на мерките за зелено развитие – да бъде изработен до края на 2025 година и да бъде въведен в действие от 1-ви януари 2026 година. Механизмът да бъде изработен от Националния съвет за зелено развитие и да бъде въведен във всички институции, отговорни за прилагането на зелените политики
- Въвеждане на ефективен механизъм за сертифициране на инвеститори и премахване на бюрократичните мерки – да бъде въведен до края на октомври 2025 година. Министерството на икономиката и индустрията да изработи пакет от законови промени в тази посока и да ги предложи на Народното събрание
- Въвеждане на ефективен механизъм за административно обслужване на бизнеса – да бъде въведен до края на октомври 2025 година. Механизмът да бъде изработен от работна група в Министерския съвет в сътрудничество с бизнеса и да бъдат предложени пакет от необходимите промени (законови, подзаконови) за премахване на всички бюрократични тежести. Да бъде въведена цифровизация на услугите в държавната администрация чрез този механизъм
- Въвеждане на индивидуален подход в администрацията – да изработен и въведен през есента на 2025 година. Комуникацията с бизнеса по отношение на инвестиции и изпълнение на програми да бъде на основата на индивидуален подход, по подобие на механизмите в Германия, Франция, Испания или на тези в Европейския съвет за иновации (EIC). Механизмът да бъде изработен от гореспоменатата Работна група
- Създаване на нов тип коалиции между представителите на бизнеса – могат да бъдат по създадени около икономическа дейност, като веригите на доставка, или около конкретна цел/проблем, като декарбонизация до 2050 година или изоставането на България в EU Innovation Scoreboard. Да бъдат създадени чрез принципа на саморегулация от страна на бизнеса. Да бъдат микс между представители на различните сектори и създатели/вносители на технологии. Чрез тези асоциации да се провеждат семинари за обучение по зелена трансформация и зелени иновации и да се споделят добри примери от чужбина, включително от компаниите майки

- Да бъде създадена система от фасилитирани консултанти – да бъде преодолян проблемът с изкривяването на цели и ефекти на проектите и бизнес политиките в компаниите заради прекалено силната роля на консултантите, част от които нямат доказан опит. Затова чрез принципа на саморегулацията да бъде създаден този механизъм със списък с фасилитирани консултанти
- Създаване на програма за финансова грамотност на населението – да бъде изработена до края на юни 2025 година. По този начин ще се стимулира инвестиционното поведение и ще се отпусне значително капитал за инвестиции, който в момента е запушен от страха на хората, държащи средствата си като спестявания
значението на науката и на зелените иновации

Идеите на експертите, свързани с подпомагането на зеленото предприемачество

- Създаване на Национален съвет за развитие на зелени иновации (обединено общо предложение с подобни идеи от останалите панели на Световното кафене) – да бъде създаден до края на юни 2025 година. Да бъде структуриран към Министерството на иновациите и растежа (МИР) и да бъде регламентиран законодателно. Да обединява представители на бизнеса, науката, гражданския сектор, общините и представители на всички министерства и държавни агенции с правомощия по темата (по този начин ще бъде въведен хоризонтален подход към темата на ниво централно правителство). Съветът да подпомага изпълнението на климатичните цели през развитието на зелените иновации и да разяснява на гражданите и на бизнеса значението на зелените иновации
- Извършване на анализ за потенциалите на България за развитие на зелени иновации и създаване на Стратегия на основата на анализа – да бъдат изработени до края на септември на 2025 година. Да бъдат изработени от горепосочения Съвет за развитие на зелените иновации. Да бъдат проучени и добрите примери от ЕС и дали и как могат да бъдат приложени в България
- Създаване на пътна карта за развитие на зелени иновации – да бъде изработена до края на 2025 година. Пътната карта да включва конкретни мерки по сектори от 2026 до 2050 година

- Създаване на мерки в Пътната карта за създаване на екосистема за системни иновации за зелена трансформация – в България има силна предприемаческа екосистема, но трябва и следваща стъпка, развитие на следващ етап на предприемачеството: иновации за зелена трансформация, за които трябва голям размах, съответно и специални мерки от страна на МИР
- Създаване на специална част с комуникационни мерки в Пътната карта – необходимо е целенасочено да бъдат обяснени на бизнеса зелените иновации, защо те са нужни и какви ползи ще донесат за икономиката. Тази част от пътната карта да се актуализира всяка година на основата на анализ за ефективността на комуникационните мерки
- Въвеждане на принципа за подпомагане на тестването на иновациите в Пътната карта – държавата да се отвори и да предостави терени за тестване на иновациите
- Създаване на постоянна система за ваучери за науко-интензивни услуги като част от Пътната карта до 2050 година
- Създаване на специална част в Пътната карта с мерки за публично финансиране за популяризиране на терен на научните постижения и трудове за декарбонизация и развитие на зелените иновации – по този начин да бъде реформирана неефективната настояща система, която предвижда средства само за създаване на научния продукт, но не и за популяризиране и въвеждане
- Създаване на специална част в Пътната карта с мерки за прилагане на нови технологии/зелени иновации в [държавните предприятия](#) – включително в предприятията за рекултивация към Министерството на икономиката и индустрията (“Екоинженеринг-РМ” ЕООД и “Еко Антрацид” ЕООД)
- Въвеждане на принципа инвестиционните мерки винаги да вървят с меки мерки – в Пътната карта да бъде създадена специална част с меки мерки. Тази част от пътната карта да се актуализира всяка година на основата на анализ за ефективността на меките мерки
- Създаване на национална програма за обучение на бизнеса относно зелените иновации и функционирането на ЕС – програмата да бъде част от меките мерки. Да включва запознаване със зелените иновации и практически обучения за прилагане на зелените технологии

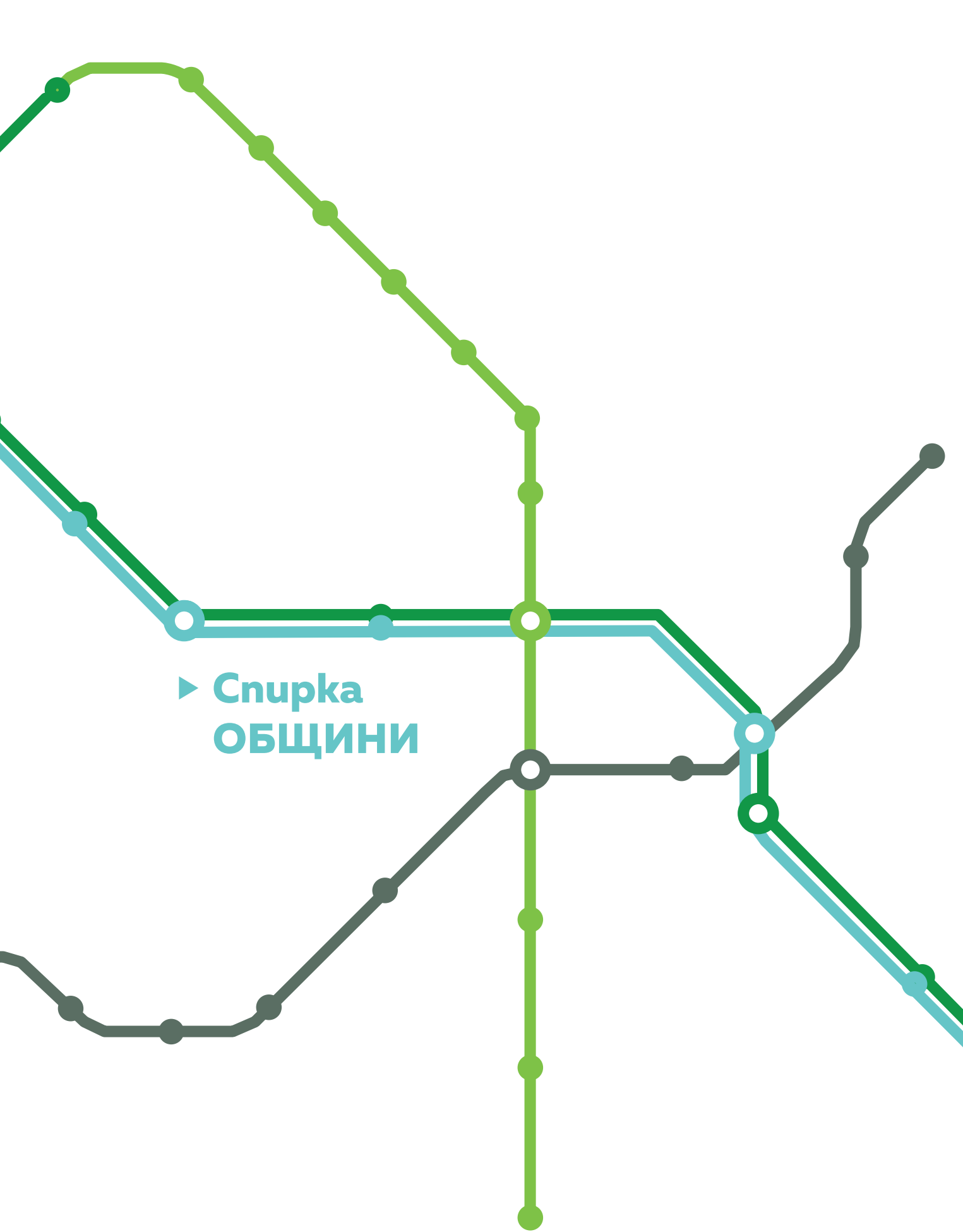
- Създаване на национална програма за обучение на администрацията относно зелените иновации и функционирането на ЕС – програмата да бъде част от меките мерки. Да включва запознаване със зелените иновации и тяхното значение, с ролята на администрацията в прилагането на зелените политики и в подпомагането на бизнеса, както и запознаване с добрите примери от други страни в ЕС
- Създаване на кампания за позициониране на България през зелените иновации – да бъде изработена до края на 2025 година. Кампанията да бъде организирана от МИР и приложена през 2026 година с цел привличане на инвеститори, които да развият бизнес в България, от една страна, а от друга – да бъдат позиционирани в чужбина българските зелени иновации. Да се направи анализ на ефективността на програмата и на необходимостта да бъде постоянен механизъм за позициониране на България
- Извършване на анализ за административните пречки пред развитието на зелените иновации – да бъде изработен до края на октомври 2025 година. Анализът да бъде извършен от Националния съвет за развитие на зелените иновации
- Създаване на пътна карта за премахване на установените пречки – да бъде изработена до края на 2025 година
- Въвеждане на механизъм за контрол, гарантиращ, че средствата за иновации отиват наистина за развиване на иновации – да бъде изработен до края на 2025 година и да бъде въведен в действие от 1-ви януари 2026 година. Механизмът да бъде създаден от Националния съвет за развитие на зелени иновации и да бъде въведен във всички институции, отговорни за развитието на зелени иновации
- Въвеждане на механизъм за привличане на частен капитал в подкрепа на зелените иновации
- Въвеждане на улеснен достъп до финансиране за зелени иновации през Българската банка за развитие
- Създаване на Зелен фонд в рамките на Фонда на фондовете
- Координиране на усилията между Българската академия на науките и университетите – да обединят усилия за развитие на зелени иновации по набелязаните приоритетни за България области от Стратегията за развитие на зелените иновации. БАН да се превърне в развойния

център на МСП-тата в България. Мерките за координация да бъдат извършени със съдействието на МИР

- Подпомагане на участието на български институции в световни мрежи за зелено развитие – да бъде създаден механизъм чрез Националния съвет за зелено развитие. Подобни инициативи са [Net-Zero Banking Alliance](#), [Net-Zero Asset Managers Initiative](#)
- Подпомагане на участието на българските компании в световни мрежи за развитие на зелени иновации – да бъде създаден механизъм в МИР за изпълнението на тази задача. Подобни инициативи са [EIC Community](#), [UpLink](#), [Global Lighthouse Network](#) Създаване на общински съвети за развитие на зелени иновации – да обединяват представители на бизнеса, науката, гражданския сектор и общините. Създаването на тези съвети да бъде подпомогнато от МИР и Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ)

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в панела. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

► Спирка ОБЩИНИ

В панела, посветен за зеленото развитие на общините, се включиха следните експерти:

- **Любо Георгиев**, ръководител на “Екипът на София” - модератор на панела
- **проф.д.а.н арх.Бойко Кадинов**, експерт
- **д-р инж. Борислав Колев**, енергиен експерт, част от екипа на „Спаси София“
- **Генади Кондарев**, експерт в ЕЗГ, старши анализатор в Центъра за изследване на демокрацията
- **Жоро Пенчев**, председател на Obshtestvo.bg, част от стратегическия екип на “Екипът на София”, съветник в министерство на електронното управление (2022)
- **Ивайло Иванов**, председател на УС на Национална агенция за контрол на защитените територии (НАКЗТ)
- **ас.д-р Иво Анев**, преподавател във факултета “Икономика на инфраструктура” в УНСС
- **Мариана Итева**, регионален директор индустриално развитие за Централна и Източна Европа и заместник-регионален директор на “Веолия” за България, член на Съвета на директорите на “Софийска вода” АД, част от “Веолия”
- **Мартин Янков**, основател на фондация “Колективът” и на фестивала “Реките на града”
- **Николай Ангов**, управляващ партньор в InnoLED, народен представител от “Продължаваме промяната” в 47-мо НС

Експертите участваха в лично качество, а не като представители на институциите или организациите, в които работят към януари 2025 година.

Преди да ви споделим идеите на експертите, нека погледнем към темата на панела и мястото на зеленото развитие в нея.

Зелено развитие и общините: защо ги разглеждаме заедно

В **момента** над 75% от населението на ЕС живее в градове, а на световно ниво - тези населени места потребяват над 65% от енергията и са източник на 70% от парниковите емисии. Градовете със своя финансов, технологичен, икономически и човешки потенциал могат да бъдат в основата на успешния зелен преход. За да се случи това обаче, градовете трябва да бъдат реформирани и модернизирани в зелена и

дигитална посока. Това цели да направи и концепцията за развитие на умни градове (smart cities) - **концепция, която на европейски ниво се прилага към всички типове органи на местно самоуправление (общините в България), независимо дали са градове или села.**

Какво обаче представлява един smart city?

Умният град е място, където ресурсите се използват по умен начин, като в същото време се подобряват условията за живот на хората и за работа на бизнеса, както и състоянието на околната среда, чрез максимално информирани решения, базирани на данни. Това е възможно чрез прилагането на иновативни решения, основно базирани на използването на цифрови технологии, внедряването на кръгови практики в икономиката и използването на надеждни системи за качествено събиране и постоянно актуализиране на данни. По този начин, в един умен град съществуващите мрежи и услуги стават по-ефективни и зелени, както и се създават нови, модерни и екологосъобразни продукти и услуги.

Така можем на кратко да **обобщим** виждането на Европейската комисия към smart city концепцията.

“Един интелигентен град надхвърля използването на цифрови технологии за по-добро използване на ресурсите и по-малко емисии. Умен град означава по-интелигентни градски транспортни мрежи, подобро водоснабдяване и съоръжения за изхвърляне на отпадъци и по-ефективни начини за осветление и отопление на сградите. Smart city, също така означава отзивчива и ефикасна градска администрация, по-безопасни обществени пространства и посрещане на нуждите на застаряващото население,” разясняват от ЕК.

Европейският съюз създаде няколко инициативи в подкрепа на зеления преход на ниво местна власт и развитието на умни градове. В най-голямата от тези инициативи, **Конвентът на кметовете за климата и енергията на ЕС, участват** едва 49 български общини от **общо** 292 в страната. В ключовата инициатива за превръщането на местните структури на управление в умни градове, **Европейската мисия за постигане на 100 климатично неутрални и умни градове до 2030 година,** чийто информационен ден в България организира **MOVE.BG** - **участват** две български общини.

През февруари 2025 година съвместна инициатива на Конвентът на кметовете и на **Smart City Marketplace**, европейската платформа за

свързана на заинтересованите страни по темата умни градове, [откри специална програма](#) за подпомагане на малките и средни общини, каквито са основната част от български общини.

Умна община=цялостна промяна

От местните власти, от управлението на общините, [зависи](#) в голяма степен успехът или провалът на климатичните политики в Европейския съюз, включително в България, защото:

- 70% от мерките за ограничаване на парниковите емисии в ЕС зависят от органите на местно самоуправление;
- 90% от мерките за посрещане на проявленията на климатичните промени (бури, наводнения, пожари, безводие) зависят от местните власти.

Превръщането на една община в умен град изисква **цялостна, системна промяна на механизмите на функциониране на местните власти**, [показва](#) анализ на европейски общини, които са участвали в Smart Cities Lighthouse към “Хоризонт 2020”. В анализа са посочени няколко стъпки за постигане на тази цялостна промяна, като първата от тях е създаване на дългосрочна стратегическа визия за града, която да насърчава дългосрочно планиране на териториалната трансформация и реализиране на пилотни решения за интелигентни градове.

“Обикновено визиите за градовете определят избора, който трябва да бъде направен за градската трансформация, а пилотните проекти могат да подпомогнат вземането на решения и разработването на политики, като предоставят конкретна информация за това какво работи и какво не работи. Става все по-ясно обаче, че традиционните общи визии за градовете (като планове за градско развитие или генерални планове) обикновено не са достатъчни за осъществяване и ускоряване на прехода към климатична неутралност[...] Изготвянето на пътни карти и работа за постигане на конкретни, измерими и навременни цели, като същевременно се прилагат постоянни механизми за контрол, могат да помогнат за преодоляване на тези недостатъци и да се съобразят по-добре с кратките политически цикли [...]”

Друга важна стъпка е осигуряване на **участие** на различните обществени групи и заинтересованите страни в **съвместното** създаване и реализиране на мерките за развитие на умни градове с цел избягване на порочния доминиращ модел при местните власти - “решаване на

мерките (в общината или общинския съвет) – оповестяването им (на конференция или публикуването им на сайта на общината) – защитата им (от критики)”. Новият включващ модел има потенциала да стимулира създаването на много иновативни проекти, движени от гражданите, се посочва в анализа.

Изключително важна стъпка е промяната на управленската структура от строго йерархична към включваща чрез въвеждане на хоризонтален подход:

“Приемане на стратегии за справяне със сложни и междусекторни проблеми или приемане на политики за климата за хоризонтални интервенции, са подходи, които насърчават създаването на така необходимите мултидисциплинарни екипи за преход към нулеви нетни емисии. Докато някои градове избират амбициозна реорганизация на отделите, при която се смесват екипи и компетенции, други администрации намират за по-ефективно да създадат работни групи или структура, посветена изключително на стратегическо планиране на подобни междусекторни въпроси (като превръщането на общината в умен град – б.а.)” се посочва в анализа.

Мнението на експертите

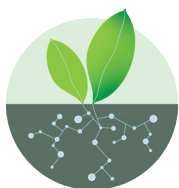
Какво се случва с общините и зеленото развитие в България?

В следващите редове ви представяме резюме на мнението на експертите в панела, посветен на зеления преход в общините. В панела бяха обсъдени ключовите области за превръщането на една община в умен град и за извършването на успешна зелена трансформация на ниво местна власт – енергийният преход, устойчивото управление на сектора за водоснабдяване и канализация, както и управленските механизми на зелената трансформация в общините.

Представените идеи са категоризирани и обобщени от екипа на MOVE.BG и не претендират за приемане с единодушие от всички участници в панела.

▼ Предизвикателства

Списък на няколко от основните предизвикателства, посочени от участниците

- Проблемът “Топлофикация-София” - липса на реални мерки за оздравяване на фалиралата общинска компания, за отказ от природен газ, за реформиране на управлението на компанията
- Липса на политики за използване на геотермалната енергия - във Франция 50% от геотермалната енергия се използва за отопление. Без участие на държавата и без стимули трудно би се използвал потенциалът на България за развитие на геотермална енергия
- Наличие на сериозни предизвикателства пред използването на водорода
- Липса на ефективен механизъм за гарантиране на сигурността на пътната инфраструктура при засилващи проявления на климатичната криза
- Наличие на сериозни предизвикателства пред инфраструктурата за управление на отпадъците - все още преобладава подходът, който разглежда отпадъците като боклук, а не като ресурс
- Липса на утвърдени механизми за публично-частни партньорства на ниво общини, така че да се гарантира защитата на обществения интерес и дългосрочността на партньорствата
- Незапознатост с технологичните промени и отражението им върху управлението на инфраструктурата в общините - например отражението на изкуствения интелект
- Липса на механизъм за опазване на критичната инфраструктура в общините от кибер заплахи
- Липса на механизъм за устойчиво управление на водите
- Наличие на сериозни предизвикателства, създавани от наследената от

социализма смесена канализация - отражение върху замърсяването на реките и загубата на водни ресурси

- Неосъзнаване на ключовата роля на общините в политиките за адаптация - преобладава мнението, че за подготовката отговаря основно правителството
- Недостатъчно участие на българските общини в европейски и глобални мрежи за устойчиво развитие

▼ Компас на решенията

Идеите на експертите, свързани с енергийния преход на общините

- Създаване на пътни карти с конкретни мерки за декарбонизация на общините по години от 2026 до 2050 година - за тази цел във всяка община да бъде създадена работна група с участието на представители на общинските структури, на бизнеса, науката, гражданските организации, отговорните министерства и финансовия сектор
- Създаване на общински Клъстери за енергийна ефективност - да бъдат конструирани до края на септември 2025 година, да разполагат с достатъчно експерти и с план за действие с конкретни мерки
- Създаване на национална стратегия за използване на геотермалната енергия - създаване на планове с конкретни мерки по общини, включително на необходимите инвестиции и на възможностите за публично-частни партньорства
- Реформиране на мрежата на централното топлоснабдяване с изграждане на ВЕИ капацитет
- Развитие на инфраструктурата в посока преход към по-висок дял на биогаз и максимално много улавящи технологии - улавяне на биометан от депата за отпадъци и инжектирането му в газопреносната мрежа. Производство на биогаз от утайките от пречиствателните станции и инжектирането му мрежата.
- Промяна на механизма на стимулите в Закона за енергетиката - в момента премиите не стимулират диверсификация и подкрепят високотемпературно ползване. Да се реформира подходът към декарбонизация - да се даде превес на технологии за оползотворяване на отпадната топлина и въвеждане на соларни термоколектори
- Въвеждане на мерки за оползотворяване на отпадната топлина. Преход на съществуващите и изграждане на нови нискотемпературни отоплителни мрежи, които са с ниски температурни загуби и практически вечни тръбопроводи.

- Въвеждане на политики за местно производство и местно потребление на енергия от фотоволтаици
- Въвеждане на мерки за инсталиране на соларни термални колектори
- Развитие на инфраструктура за съхранение на топлинна енергия - използване на европейските средства за инсталиране на термални акумулатори
- Използване на водород за индустриални нужди - изграждане на довеждаща инфраструктура
- Въвеждане на механизъм за контрол, мониторинг и оценка на мерките за енергийна ефективност с цел подобряване и ускоряване - механизмът да бъде изработен до края на юни 2025 година и да бъде въведен от септември 2025 година
- Въвеждане на механизъм за контрол на изискванията към новите жилищни сгради относно местното (локално) производство на енергия за отопление - новите сгради да бъдат децентрализирани, но да бъдат свързани към мрежата, за да използват микса, включително ВЕИ от централната мрежа
- Извършване на експертен анализ на използване на отпадъците от твърдо гориво (RDF) за производство на енергия - темата продължава да разделя експертите в България, включително и участниците в панела: мненията варираха от по-активен подход през вариант, в който за RDF отиват само nereциклируемите отпадъци до поставяне на цел за възможно най-минимално използване на RDF
- Извършване на експертен анализ за използването на биомаса за производство на енергия - необходимо е да участват всички заинтересовани страни поради различните мнения
- Извършване на анализ на инвестициите в електроенергийната мрежа и на тяхната ефективност с цел подобряване и осигуряване на необходимите средства - анализът да бъде извършен до края на юни 2025 година
- Създаване на план за действие за въвеждане на интелигентните електрически системи и цифровите измерватели на енергия - да бъде извършен анализ на необходимите средства и как ще бъдат осигурени. Да бъде осигурено финансиране от общините и от европейските

програми. Планът за действие да включва визия какво се включва като функционалност, за да могат потребители да следят ценовите сигнали, да потребяват, когато енергията е евтина. В Плана за действие да бъдат включени и мерки за професионално и интелигентно управление на батериите. Планът за действие да бъде изработен до края на септември 2025 година

- Включване на общините в обсъждане на ролята на интелигентните електрически системи и цифровите измерватели на енергия - при създаването на Плана за действие задължително да бъдат включени представители на общините
- Въвеждане на виртуално нетно мерене на вход и изход на всяка точка – по този начин ще може да се изчисли офсет: засича се енергията, таксите за мрежови услуги и накрая, според дела в производството, да се засече какво е консумирано и какво и къде трябва да се заплати. В момента, този модел не е забранен, но няма въведени механизми относно сигурността на данните и обмяна на данни
- Провеждане на разяснителна кампания за значението на либерализацията на пазара на електрическа енергия за битовите потребители
- Завършване на процеса по либерализация на пазара на електрическа енергия - по този начин ще се стимулира децентрализацията и развитието на енергийни общности
- Създаване на механизъм за публично-частни партньорства на ниво общини, така че да се гарантира защитата на обществения интерес и дългосрочността на партньорствата - например за използване на геотермална енергия и за производство на биогаз
- Привличане на публично-частни партньорства при Договорите с гарантиран резултат (ЕСКО)
- Въвеждане на мерки за децентрализация на енергийната система и извършване на анализ на законодателството и пречките в тази посока - да бъдат извършени до края на юни 2025 година, необходимите законодателни промени да бъдат гласувани през есенната сесия на Народното събрание и да влязат в сила от 1-ви януари 2026 година
Активизиране на общините в подкрепа на развитието на енергийни общности - създаване на пилотни проекти, организиране на обучения за гражданите, провеждане на обучения

- Въвеждане на изискване към новите сгради за създаване на енергийни общности - необходимите законодателни промени да бъде изработено от Министерството на енергетиката и Министерството на регионалното развитие и благоустройството до края на юни 2025 година, да бъдат гласувани през есенната сесия на Народното събрание и да влязат в сила от 1-ви януари 2026 година
- Въвеждане на данъчен кредит като стимул за развитие на енергийните общности

Идеите на експертите, свързани с управлението на водните ресурси на ниво общини

- Създаване на отдел за устойчиво управление на водните ресурси в общините - извършване на картиране на ретензионните обеми за защита от наводнения, на реките, на минералните извори
- Създаване на общински програми за инвестиции за датчици за събиране на информация в реално време
- Активно участие на общините в устойчивото управление на водните ресурси - например чрез Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ)
- Въвеждане на политики за преизползване на водните ресурси - да бъде изработен анализ на необходимите инвестиции, да бъде създаден план за осигуряване на необходимите средства и да бъде създаден план за действие за следващите пет години. Тези дейности да бъдат извършени до края на октомври 2025 година
- Реализиране на пилотен проект за устойчиво управление на водните ресурси - например Столична община да реализира подобен проект за Перловска река и да служи като модел за останалите общини в България
- Извършване на анализ на необходимостта от изграждането на нова канализационна мрежа в Столична община - да бъдат анализирани трудностите за реконструиране на наличната мрежа и необходимите инвестиции за нова мрежа. Общината да извърши този анализ до края на октомври 2025 година

- Въвеждане на изискване за разделна канализация (отделна за битова и дъждовна вода) - да бъде извършен анализ на необходимите средства и на механизмите за тяхното осигуряване
- Въвеждане на добри модели от Европа за умни практики при налична смесена канализация за избягване на вкарването на дъждовната вода - поставяне на втора тръба при ремонти
- Въвеждане на такса дъждовна вода за големите бизнес клиенти
- Въвеждане на изискване за изграждане на зелена инфраструктура в строителството с цел умно управление на водните ресурси
- Въвеждане на изискване за създаване и поддържане на зелени покриви при големите бизнеси с цел улавяне на дъждовната вода
- Въвеждане на изискване нивото на тротоарите да бъде по-високо от нивото на зелените площи
- Прилагане на мерки за улавяне на дъждовната вода и захранването на езера в градската среда
- Обвързване на улавянето на дъждовна вода с борбата с топлинните острови
- Обвързване на улавянето на дъждовна вода с поддържането на буфери за напоителните системи за зелените площи
- Създаване на механизъм за свързаност и резервни ВИК връзки между мрежите на различните оператори - изграждане на интелигентна, включително дигитално базирана, система за централизирана координация
- Създаване на работещ механизъм за почистване на отводнителните шахти и за контрол на изискванията

Идеите на експертите, свързани с подобряване на системите, отговорни за зеленото развитие в общините

- Въвеждане на механизъм за координация между централно

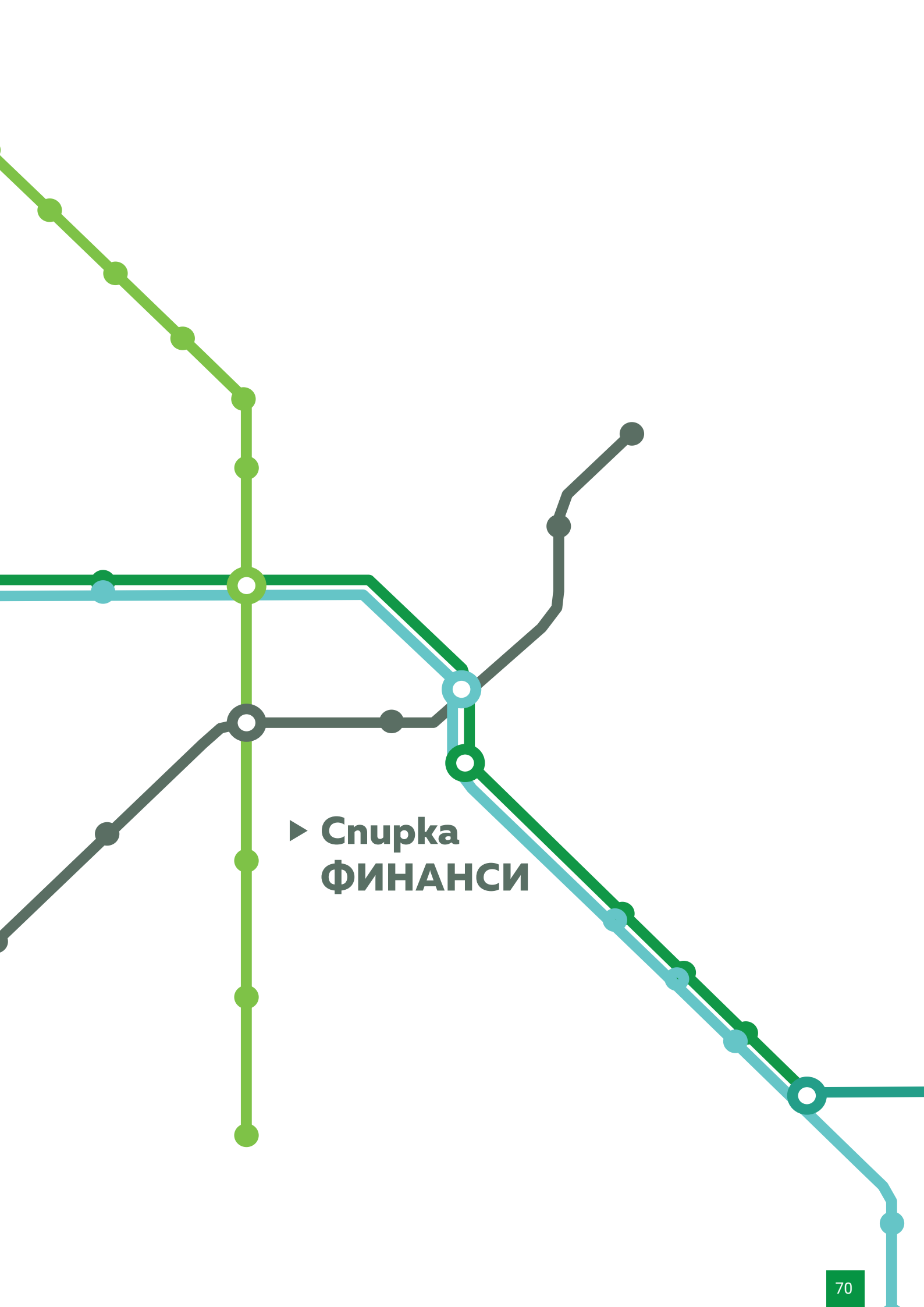
правителство и общини относно прилагането на климатичните политики - например чрез възстановяване на длъжността Вицепремиер по климатични политики като централно координационно звено в държавата

- Въвеждане на стратегическо планиране в общините относно прилагането на климатичните политики - стратегическото планиране да включва анализ къде могат да бъдат въведени предвидените мерки лесно и веднага и къде ще се изискват повече усилия и инвестиции, да се извършва ежегоден анализ какви са трудностите и какви мерки са необходими за тяхното преодоляване. Стратегическото планиране да бъде въведено с помощта на НСОРБ и Института по публична администрация
- Изграждане на капацитет в общинските институции, включително въвеждане на хоризонтален подход към климатичните политики - матрична структура и заместник-кмет с функциите на “Мениджър Проекти”, който съвместно със съществуващата администрация координира и ръководи отделни звена и отдели при изпълнението на конкретен проект свързан с климатични мерки за превенция и адаптация.
- Обединяване на политиките по климат и енергия в общините - въвеждане на механизъм за сътрудничество между съответните екипи или тяхното обединяване в обща дирекция за зелена трансформация
- Въвеждане на механизъм за координация между общините за предлагане на различни национални мерки за стимулиране на позеленяването на икономиката в цялата страна - например предлагане на по-ниска ставка на ДДС спрямо зеления отпечатък на компаниите. Механизмът да бъде създаден от НСОРБ
- Създаване на инвестиционен списък със стратегически проекти относно изграждането на зелена инфраструктура в общините - да бъде създаден във всяка една община
- Активизиране на общините за реализиране на пилотни проекти по ключови климатични цели и задачи - създаване на механизъм за по-бързо и лесно финансиране на подобни пилоти. Извършване на анализ на пилотите с цел подобряване на проектите и тяхното мащабиране
- Създаване на постоянни работни групи между представители на общините и експерти от науката и бизнеса - да бъдат създадени

от НСОРБ. Чрез тези работни групи общините ще привлекат заинтересованите страни към прилагането на климатичните политики, както и ще имат постоянен достъп до външна експертиза. Работните групи да бъдат създадени по ключови теми, свързани с прилагането на климатични политики като управление на водните ресурси, развитие на ВЕИ енергия, повишаване на енергийната ефективност на сградите

- Промяна на наратива към зелените технологии - да се използват словосъчетания като “икономични технологии” вместо “зелени” заради негативните конотации към определението “зелени” вследствие на антизелена пропаганда и дезинформация
- Създаване на комуникационни стратегии по общини за разясняване на ползите от зелените технологии
- Създаване на механизъм за анализ на европейското законодателство и неговото прилагане в общините - например на Директивата за енергийната ефективност. Механизмът да бъде създаден от НСОРБ
- Въвеждане на изискване за дигитален слой при изграждането на зелена инфраструктура - да не бъде паралелен процес, както в момента, което затруднява умното събиране, анализ и използване на данните. Да бъдат въведени изисквания за събиране на данни, реалновремева информация, моделиране на промени, умно управление
- Създаване на общински програми за стимулиране на ресурсната ефективност - ресурсната ефективност да бъде осъзната на ниво отговорности и правомощия на общините
- Създаване на национална програма за привличане на хората към живот извън големите градове - осигуряване на инвестиции за изграждане на необходимата инфраструктура. Осъзнаване на необходимостта от по-равномерно използване на територията и намаляване на натиска върху природата и ресурсите в големите градове

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в панела. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

► Спирка
ФИНАНСИ

► Спирка ФИНАНСИ

В панела, посветен на финансите и зеленото развитие, се включиха следните експерти:

- **Камен Славов**, съосновател на SCION Society - модератор на панела
- **Ивайло Станчев**, главен редактор на „Капитал“
- **Искрен Митев**, директор „Фондонабиране“ в BESCO - Българската предприемаческа асоциация, народен представител от “Продължаваме промяната” в 47-мо, 48-мо и 49-то НС
- **доц.д-р Маню Моравенов**, главен изпълнителен директор на Българската фондова борса, съосновател на Green Finance and Energy Centre, преподавател във ВУЗФ
- **Макс Гурвиц**, основател и управляващ партньор във Vitosha Venture Partners
- **Радослава Масларска**, председател на Управителния съвет на Българската асоциация на лицензираните инвестиционни посредници (БАЛИП), председател на Съвета на директорите на “Елана Трейдинг” АД
- **Светослава Георгиева**, председател на Борда на фонда към Европейския съвет за иновации (EIC Fund), член на Инвестиционния комитет на фонда Invest EU, изпълнителен директор и член на Управителния съвет на Фонда на фондовете (2017-2020)
- **Теодор Радонов**, ръководител на регионалния офис на Европейската инвестиционна банка (EIB) в България

Експертите участваха в лично качество, а не като представители на институциите или организациите, в които работят към януари 2025 година.

Преди да ви споделим идеите на експертите, нека погледнем към темата на панела и мястото на зеленото развитие в нея.

Зелено развитие и финанси: защо ги разглеждаме заедно

Осигуряването на необходимото финансиране за изпълнение на климатичните политики е един от основните елементи за постигането на техните цели. Ключова роля в този процес имат т.нар. устойчиви финанси.

“Устойчивите финанси се отнасят до процеса на включване на екологичните, социални и управленски (ESG) съображения при вземането на решения за инвестиции във финансовия сектор, което

води до повече дългосрочни инвестиции в икономически дейности и проекти за устойчиво развитие. Екологичните съображения могат да включват мерките за борба с причините за изменението в климата и за адаптиране към проявленията на климатичните промени, както и могат да включват околната среда в по-широк план, например мерките за опазване на биологичното разнообразие, предотвратяване на замърсяването и развитието на кръгова икономика,” [посочват](#) от ЕК.

В европейския подход, устойчивите финанси включват както осигуряването на финансиране за развитие на дейности/проекти, **които са вече зелени** (т.нар. зелено финансиране), така и финансиране на **позеленяването на дейности/проекти**, които все още не са устойчиви (т.нар. финансиране за позеленяване/за преход към устойчиви практики).

Защо са важни устойчивите финанси?

Около 20-25% от средствата, необходими за успешна зелена трансформация на ЕС, се очаква да [бъдат](#) осигурени чрез публично финансиране, докато за останалите около 80% ще бъдат необходими частни инвестиции. В анализ, [публикуван](#) в блога на Европейската инвестиционна банка, се посочва, че осигуряването на необходимите финанси е предизвикателство поради разликата между традиционните инвестиции и зелените, които са свързани с по-голям риск за инвеститорите, поради необходимостта да бъдат подкрепени нови технологии, които все още са в процес на развитие.

Европейската комисия е изчислила, че между 2023 и 2030 г. ще са необходими допълнителни [инвестиции](#) в размер на 620 милиарда евро годишно, за да се постигнат целите на зеления преход. Необходимо е Европейският съюз да мобилизира частни средства в безпрецедентен мащаб и далеч отвъд това, което банковата система може да осигури, според [Марио Драги](#), бивш министър-председател на Италия, бивш председател на Европейската централна банка и автор на важния [“Доклад за бъдещето на конкурентоспособността на ЕС”](#), чийто първи стълб е посветен на преодоляването на изоставането на Евросъюза в областта на иновациите.

“Недостатъчното развитие на иновациите е в основата на забавянето на растежа на производителността в Европа в сравнение със САЩ. Затова трябва да върнем иновациите в Европа [...] Също така, призоваваме за задълбочен преглед на начина, по който харчим публични средства за иновации в Европа. Ако се изразходват разумно, публичните

средства могат да бъдат мощен инструмент за въвеждане на пробивни технологии. Тези технологии често са твърде рискови или изискват твърде много финансиране, за да може частният сектор да ги развие сам, особено в среда като нашата, където мащабирането обикновено е трудно” посочи Драги при [представянето](#) на Доклада му пред Европейския парламент.

Марио Драги посочи и друго сериозно предизвикателство - европейските компании инвестират значително по-малко в научно-изследователска и развойна дейност (НРД) спрямо техните конкуренти от САЩ и продължават да използват технологии от преди десетилетие. През 2021 година, например, компаниите в ЕС са инвестирали с 270 милиарда евро по-малко в НРД спрямо техните конкуренти от САЩ.

Какво се случва в България?

У нас значителни средства ще бъдат необходими за модернизиране на българската икономика, която продължава да бъде най-ресурсоемката и енергийно интензивната в Европейския съюз, както споменахме в предходната глава от този Доклад, посветена на икономиката и зеленото развитие.

От друга страна, данните от първото национално проучване на зелените инициативи в България “[Зелени решения от България 2024](#)”, което проведе **MOVE.BG**, показват една положителна новина - 42% от зелените стартапи у нас развиват иновации на световно ниво.

Зелените новатори, обаче срещат редица предизвикателства пред развитието си, разкриват резултатите от изследването. Едва 20% от зелените стартапи са подкрепени с привлечен VC капитал, а едва 7% е държавното подпомагане. По отношение на размера на привлечения външен капитал - 38% от зелените иновативни МСП-та не са привлекли такъв, а едва 12% привличат над 1 милион евро. Над 36% от иновативните МСП-та са във фаза скейлъпи, но въпреки това над 40% разполагат със средно трима души служители, което е съществено ограничение за развитие на пълния им потенциал.

В цялост, финансирането на зеления преход в България изисква сериозни усилия и инвестиции на всички нива - централни и местни власти, финансов сектор и бизнес.

“Зеленият преход на България предлага значими за страната геополитически, социално-икономически и финансови предимства. И

все пак страната е изправена пред значителни пречки и изостава от другите страни от Централна и Източна Европа. За да осигури устойчиво бъдеще, България трябва да предприеме решителни действия - както политически, така и финансови - за изграждане на по-силна икономика, подобряване на условията на живот и насърчаване на по-здравословна околна среда. Постигането на тези цели зависи от мобилизирането на стабилна политическа подкрепа за прехода, използване на публични финанси извън финансирането от ЕС, насърчаване на частните инвестиции и насърчаване на международната ангажираност чрез участие в глобални инициативи,” се посочва в [анализа](#) “Финансиране на зеления преход на България” на E3G.

Мнението на експертите

Какво се случва с финансирането на зеленото развитие в България?

Експертите в панела обсъдиха две важни теми: какви нови мерки и подходи са необходими, за да се привлече бизнесът към съфинансиране на зелената трансформация - на ниво държава и на ниво община, както и какви нови мерки и подходи са необходими, за да се финансират зелените иновативни предприемачески идеи.

В следващите редове ви представяме резюме на мнението на експертите.

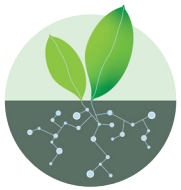
Представените идеи са категоризирани и обобщени от екипа на **MOVE.BG** и не претендират за приемане с единодушие от всички участници в панела.

▼ Предизвикателства

Списък на няколко от основните предизвикателства, посочени от участниците

- Недостатъчна активност на България в европейските процеси за развитие на устойчивите финанси
- България липсва от картата на издаване на зелени облигации - въпреки растящата популярност на този финансов инструмент в ЕС, България все още не е издала значителна зелена облигация на национално или общинско ниво
- Липса на заинтересованост от страна на общините към темата за развитие на устойчивите финанси
- Липса на финансова грамотност сред населението, включително за инвестиране - наблюдава се изключително висок ръст на влоговете без инвеститорско поведение от страна на физическите лица
- Липса на достатъчно средства за инфраструктурни проекти на централно и местно ниво
- Голям брой административни затруднения пред стартирането на зелени предприемачески проекти
- Липса на добре развит пазар за алтернативно финансиране на зелени проекти
- Малък брой акселераторски програми, които са фокусирани върху зелени иновации
- Незапознатост с европейските програми за подкрепа за развитие на иновации - липса на информация за възможностите за кандидатстване, както и на опит при предприемачите в подготвянето на документите, в резултат на което българските новатори рядко кандидатстват за големите програми на Европейската комисия (като програмите на Европейския съвет за иновациите, Европейския институт за иновации и технологии, програма LIFE)

▼ Компас на решенията

Идеите на експертите, свързани с привличането на бизнеса към съфинансиране на зелената трансформация - ниво държава, ниво община

- Създаване на пътна карта с мерки за насърчаване на частните инвестиции в зелени проекти с мерки от 2026 до 2050 година - да бъде създадена до края на октомври 2025 година. Да бъде създадена работна група за изработване на пътната карта с участието на заинтересованите страни, включително представители на Министерство на финансите, Министерство на околната среда и водите, Министерство на енергетиката, Министерство на иновациите и растежа, Министерство на икономиката и индустрията, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Министерство на земеделието и храните, Министерство на транспорта, Министерство на туризма, Министерство на здравеопазването (чрез участието на тези министерства ще бъде въведен хоризонтален подход), представители на Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ), представители на бизнеса и финансовия сектор, включително на Българската фондова борса (БФБ) и регулаторите, както и представители на науката, и на гражданските организации
- Въвеждане в Пътната карта на принципа за целенасочено привличане на инвеститори за конкретни проекти по определени политики вместо общи разговори с бизнеса за всички мерки и политики
- Създаване на специална част в Пътната карта с мерки за инсентивизация на частното финансиране - въвеждане на данъчни облекчения за инвестиране в зелени проекти
- Намаляване на корпоративни данъци за инвестиции в зелени технологии
- Въвеждане на ускорена амортизация на зелени активи с цел облекчаване на тежестта на капиталовите разходи
- Създаване на работна група за анализ на необходимостта и възможностите за емитиране на зелени облигации от общините - работната група да бъде създадена от Министерството на финансите и да включва представители на Националното сдружение на

общините, на финансовия сектор, включително БФБ и регулаторите, на отговорните по сектори министерства (вижте по-горе), на науката и на гражданския сектор. Сред ползите от емитирането на зелени облигации от общините, според експертите в панела, са: ефективно и прозрачно управление на разходите - по-голяма публичност на действията на общината и достъп до информация на широк кръг инвеститори; привличане на институционални инвеститори, които да участват във финансирането на общината; възможност за вторична търговия и полесен изход от инвестицията

- Специален фокус на Работната група да бъде анализ на емитирането на общински облигации за финансиране на проекти за енергийна ефективност и зелени сгради, за развитие на устойчив транспорт и градска мобилност, развитие на ВЕИ, управление на отпадъците и рециклиране, изграждане на зелени градски пространства и въвеждане на мерки за климатична адаптация, включително чрез въвеждане на природно-базирани решения
- Въвеждане на система за измерване и оповестяване на ползите от инвестиране в зелени проекти - включително провеждане на обучения за бизнеса и общините как да измерват и анализират ползите. Да бъде създадена и поддържана от МИР
- Приемане на промени в Закона за насърчаване на инвестициите - въвеждане на промени за стимулиране на частните инвестиции в зелени проекти
- Приемане на Закон за мултифондовете с акцент върху насърчаване на инвестициите в зелени проекти - след широко обществено обсъждане и въведени гаранции за защита
- Създаване на програма за повишаване на капацитета на администрацията в общините с цел привличане на частни инвестиции – акценти в програмата да бъдат проектното менажиране, включително обучение за създаване на проект, създаване на план за привличане на инвестиции, защита на публичния интерес, мониторинг на постигнатите резултати. Сред акцентите в програмата да бъдат и създаването и менажирането на инфраструктурни проекти, и привличане на инвестиции към тези проекти. Програмата да бъде създадена от Института по публична администрация, Министерството на финансите, МИР, НСОРБ и представители на финансовия сектор

- Създаване на общински програми за насърчаване на участието на гражданите в енергийни общности - програмите да обясняват значението на финансовото участие и дългосрочните ползи за семейните бюджети от включване в енергийни общности
- Оздравяване на **държавните компании** и включването им в изпълнението на зелени политики и мерки - провеждане на реформи за оздравяване на държавните компании, включително чрез осигуряване на човешки и финансов ресурс за реформите. След стабилизирането на държавните компании, да се обмисли изкарването им на борсата поединично или в клъстер с цел привличане на частни инвеститори и оттам на професионален мениджмънт. След това тези предприятия да станат част от изпълнението на ключови мерки за зелено развитие
- Привличане на публично-частни партньорства при Договорите с гарантиран резултат (ЕСКО)
- Създаване на програма за финансова грамотност на населението - по този начин ще се стимулира инвестиционното поведение и ще се отпусне значителен капитал за инвестиции, който в момента е запушен от страха на хората
- Активизиране на България в европейските процеси за развитие на устойчивите финанси - чрез различни дейности, като например България да участва във въвеждането на механизми за привличане на институционалните инвеститори, включително на пенсионните фондове; въвеждане на механизъм за по-бързо адаптиране на регулациите спрямо нуждите и развитията на средата; въвеждане на механизми за по-ефективно използване на европейските публични средства за привличане на частни инвеститори, включително провеждане на обучителни програми за фонд мениджърите на активи (асет мениджъри), които да образуват пенсионните фондове; въвеждане на механизми за публични гаранции на загубите

Идеите на експертите за подпомагане на зелените иновативни предприемачески идеи

- Създаване на програми за подкрепа на разработването на зелени иновации в рамките на Българската банка за развитие
- Въвеждане на политики за развитие на капиталовите пазари - с цел

привличане на инвестиции в зелени компании от физически лица

- Въвеждане на политики за развитие на пазар на зелени облигации, чрез който да се финансират стартъпи, развиващи иновативни екологични решения
- Създаване на пазар за зелени иновации по подобие на BEAM пазара
- Въвеждане на политики за синхронизиране на развитието на капиталовия пазар с другите пазари, включително на усилията за привличане на институционални инвеститори на ниво държава и община
- Създаване на механизъм за развитие и координация на програмите за инвестиции в зелени проекти - да бъде заложена разумна комбинация между грантове и финансови инструменти
- Създаване на национална платформа за достъп до капитал за зелени иновации - да бъде от типа one-stop-shop. Да бъде изградена и администрирана от МИР
- Създаване на платформа за дигитално проследяване на зелените инвестиции, включително с блокчейн технологии - платформата ще осигури прозрачност и ще стимулира повече инвеститори да участват в подкрепата на зелени иновации. Платформата да бъде създадена от МИР или от някоя от предприемаческите организации BESCO, BVCA
- Създаване на национална рамка за зелени иновации и поддържане на публичен регистър на иновативните зелени инициативи - да бъдат създадени и администрирани от МИР
- Въвеждане на мерки за по-добро интегриране на българските предприемачи в европейските програми - създаване на програма за обучение за кандидатстване по европейските програми за иновации. Програмата да бъде създадена в рамките на МИР и да бъде постоянно действаща с поне две обучителни сесии на година, провеждани в областните центрове или онлайн. Изграждане на постоянни консултантски центрове за кандидатстване - например през нов вариант на модела на бизнес инкубаторите
- Създаване на краудфъндинг платформа с насоченост към зелените предприемачески проекти, които да могат директно да набират финансиране от обществото - да бъде създадена от някоя от предприемаческите организации като BESCO

- Въвеждане на законови промени, които задължават публичния сектор (общини, министерства) да включва зелени иновации в своите обществени поръчки
- Приемане на законодателни промени за улесняване на стартирането на зелени компании - включително по-бързи лицензионни процедури за стартиращи компании в сектора на възобновяемата енергия, по-опростени регулации за екологични строителни проекти
- Въвеждане на данъчни облекчения за стартапи, които развиват иновативни екологични решения
- Въвеждане на политики за привличане на банките и инвестиционните фондове към по-активна подкрепа на зелените стартапи - да предлагат по-добри условия за кредитиране на екологични решения
- Създаване на програма, която да насърчава големи енергийни и индустриални компании да инвестират или сключват партньорства със зелени стартапи за внедряване на иновации за декарбонизация
- Създаване на национална стратегия и на пътна карта към нея за развитие на акселераторски и инкубаторски програми за зелени иновации (извън училище и университет - вижте по-долу аналогични програми за училища и университети) - програмите да осигуряват достъп до инвестиции, менторство от експерти в зелените технологии, партньорства с големи международни корпорации
- Създаване на механизъм за привличане на VC инвеститорите към подкрепа на предприемаческите идеи в университетите - да се отделят средства за подпомагане на иновации, създавани от студенти. Колкото средства се отделят за финансови инструменти, толкова да се отделят и за предприемачество в университетите
- Създаване на национална стратегия и на пътна карта към нея за развитие на акселераторски програми за зелени иновации в университетите - включително подпомагане на създаването на spin-off компании при защитени права на младите предприемачи. Осигуряване на държавно и/или общинско финансиране за реализиране на идеите
- Създаване на програма за мащабиране на зелени иновации - програмата да подкрепя мащабирането на иновативни решения, създадени в даден университет или научно звено или за дадено министерство, или община, но с потенциал за масово прилагане

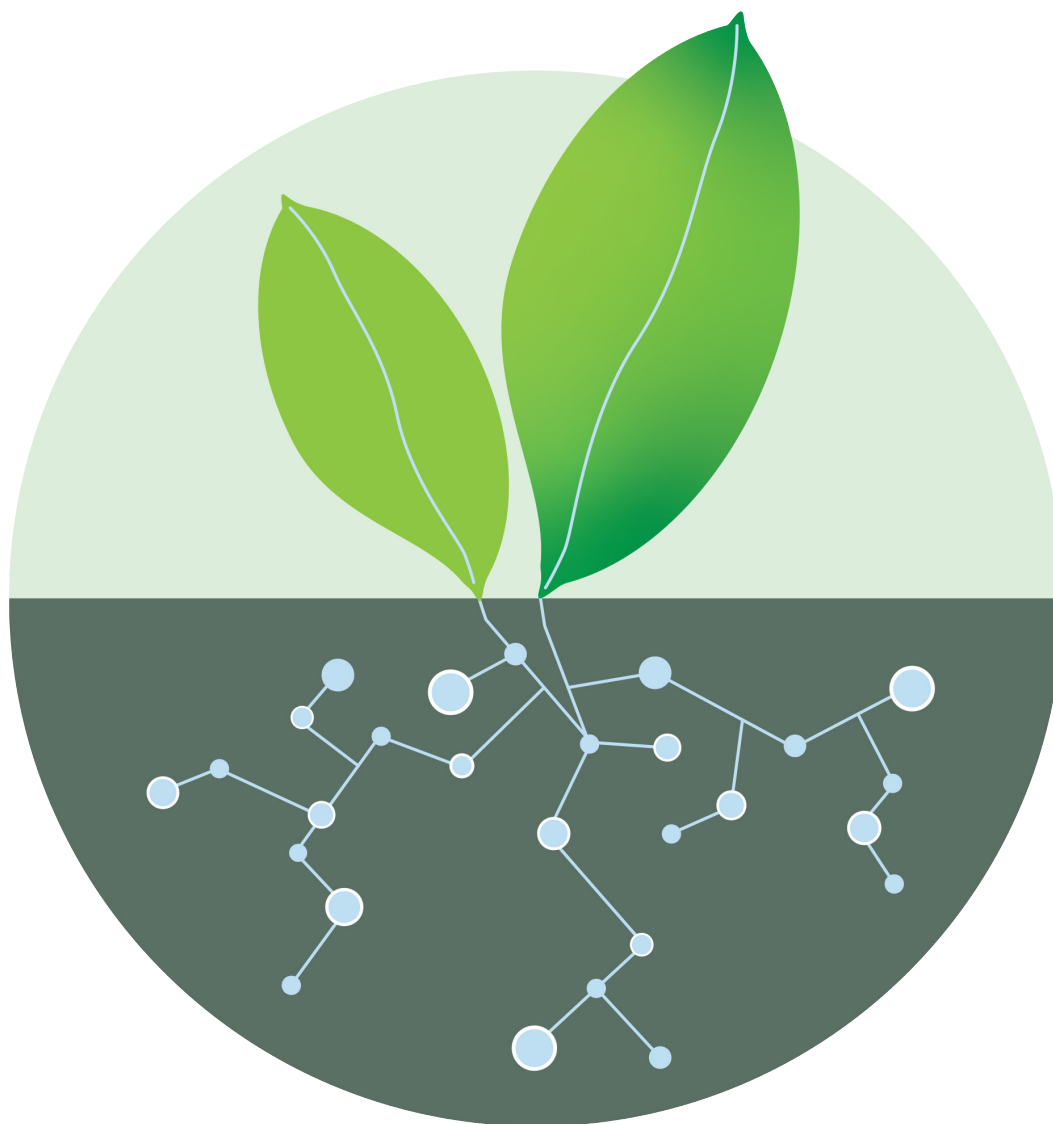
- Създаване на национална програма за подпомагане на технологичен трансфер
- Отваряне на инфраструктурата в университети и научни звена за тестване на зелени иновации, създавани за решаване на конкретни предизвикателства по общини
- Създаване на механизъм за развитие на дарителски университетски фондове (endowment funds) с програми за инвестиции - сред задачите на механизма да бъде и проучването на хора, които могат да управляват такива програми
- Въвеждане на политики за създаване на култура по зелено предприемачество - въвеждане на избираем предмет по зелено предприемачество в училищата
- Създаване на национална стратегия и на пътна карта към нея за развитие на акселераторски програми за зелени иновации в училищата – с фокус намиране на иновативни решения на предизвикателства, които среща общината, в която се намира училището. Осигуряване на държавно и/или общинско финансиране за реализиране на идеите
- Създаване на платформа за свързване на училища, университети, министерства и общини - чрез платформата да се обменя информация и да се стимулира сътрудничеството за намиране на иновативни решения на конкретни предизвикателства, които срещата министерства, областни управи и общини
- Създаване на програма за обучение на общинските служители за ролята на зелените иновации и на зеленото предприемачество - програмата да бъде създаден и провеждана от МИР, Института по публична администрация и НСОРБ
- Създаване на общински съвети за развитие на зелени иновации - да обединяват представители на бизнеса, науката, гражданския сектор и общините. Създаването на тези съвети да бъде подпомогнато от МИР и НСОРБ

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в панела. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

► За “Мисия Зелени Иновации”

Една инициатива на **MOVE.BG** в подкрепа на развитието на иновативния потенциал на България. Чрез различни дейности и инициативи “Мисия Зелени Иновации” подпомага зелените новатори от областта на предприемачеството, науката и гражданския сектор.

Следете инициативите в рамките на “Мисия Зелени иновации” [тук](#)

► За MOVE.BG

MOVE.BG е платформа на създаващите хора. Търсим иновативни решения за обществена промяна, работим за устойчиво развитие и утвърждаваме култура на градивен диалог, активно лидерство и споделени ценности.

Научете още [ТУК](#).

MOVE.BG